

Předpověď počasí a Chaos ?

Isac Newton - Principia (1686)

- Definovala Newtonovy pohybové zákony: $F=ma$
- Chápe svět jako deterministický matematický model - tedy:
  - Známe-li výchozí podmínky lze přesně vypočítat budoucí vývoj
  - Svět je chápán jako poměrně snadno předvídatelný (řiditelný) hodinový stroj - Laplace
- příkladem: Kyvadlo - pravidelné/předvídatelné

Henri Poincare

Počátky teorie chaosu - aneb první pochybnosti o Newtonově fyzice

- 1887: Cena Švédského krále -
"Je sluneční soustava stabilní?"
- Poincaré dokázal, že soustava rovnic popisující vztah mezi 3 tělesy je neřešitelná tj. nelze bezezbytku předvídat její chování

Klimatický systém a počasí

- Dynamický a rychle se měnící systém
- Dlouhodobé předpovědi jsou vyloučeny (a vlastně je od meteorologů ani neočekáváme...)
- Nepřítomnost spolehlivých dlouhodobých předpovědí má ale ničivé důsledky -

- **PROČ** ANI DNES NEUMÍME PŘEDPOVĚDĚT POČASÍ NA NĚKOLIK TÝDNŮ ČI MĚSÍCŮ??

Wilhelm Bjerknes (1862-1951)

Předpověď počasí je možná:

- 1) pokud známe výchozí podmínky
- 2) s použitím základních fyzikálních zákonů

Lewis Fry Richardson (1881 - 1953)

Lewis Fry Richardson (1881-1953)

Autor první numerické předpovědi
tj. předpovědi založené na
matematickém modelu...

Výpočet modelu pro 1 den trvala
6 měsíců (okolo roku 1920)

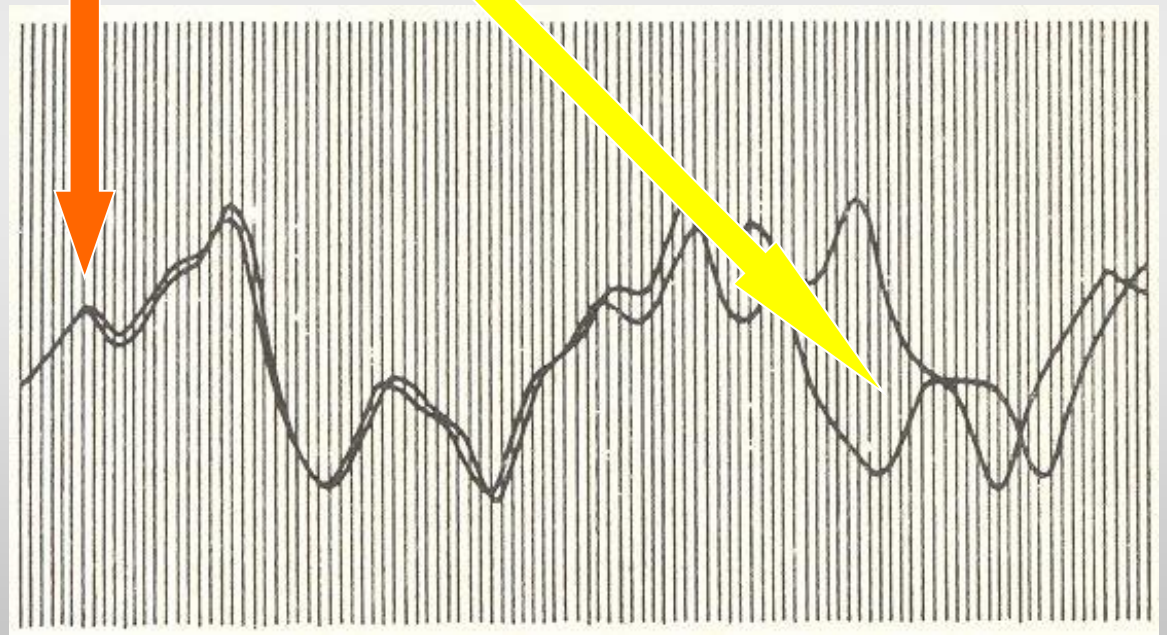

Edward Lorenz (1917 -)

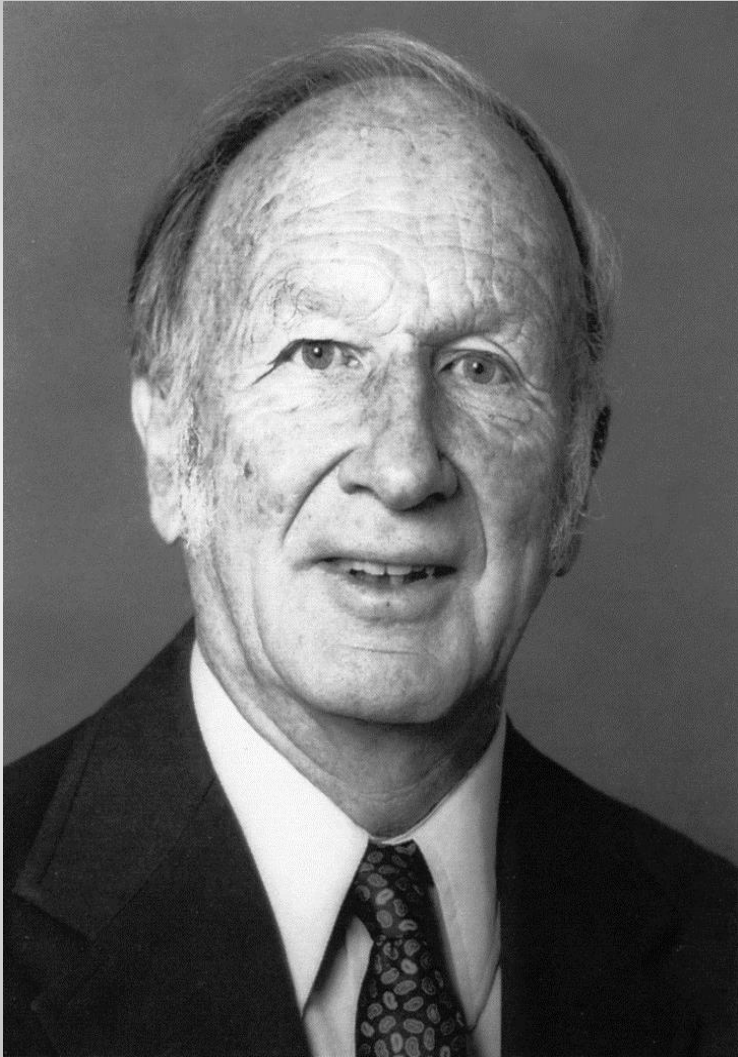
1960 - primitivní počítač na M.I.T.

12 rovnic charakterizujících základní chování atmosféry.....

...chut' na kávu a trocha štěstí - a „narodil“ se CHAOS...

Edward Lorenz (1917 -)

“... jedno mávnutí racčích
křídel může navždy změnit
budoucí chod počasí”
(Lorenz, 1963)

„ Předpověditelnost:
Vyvolá mávnutí motýlích
křídel nad Brazílií tornádo
v Texasu...?“

(Lorenz, 1979)

Počasí je „nepředpověditelné“

- „Motýlí efekt“ je dnes klíčovým konceptem v meteorologii;
- Malé změny v počátečních podmínkách mohou vést k velmi odlišným výsledkům (ALE NEMUSÍ)
- Limituje předpověditelnost počasí - nikdy nedosáhneme 100% přesnosti předpovědi
- Je příliš mnoho proměnných jejichž malá změna (chybné stanovení) se může (ale nemusí) projevit později.
- Velmi malé nepravidelnosti jsou zesíleny v průběhu času a mohou nakonec ovlivňovat vlastní chování systémů.

Předpověditelnost

- Tedy nic není úplně předvídatelné.
- Dlouhodobá předpověď chování systémů je nemožná.
- Dokonce i velmi přesné stanovení parametrů chaotického systému je zbytečné pro odhad budoucího stavu systému...protože není přesné dostatečně

Chování kterých dalších systémů lze objasnit teorií CHAOSU?

- Je to pouze teorie? NE! platí například např. pro:
  - Složené kyvadlo
  - Kapající kohoutek
  - Ekologické vztahy mezi populací predátora a kořisti
  - Epidemii spalniček
  - Nepravidelnosti v chemických reakcích
  - Nepravidelný srdeční rytmus kuřat.....

Předpověď počasí

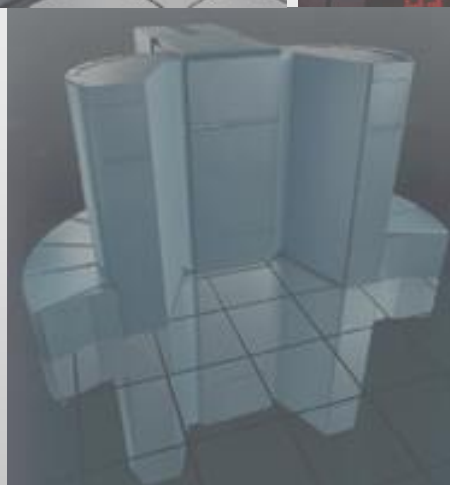
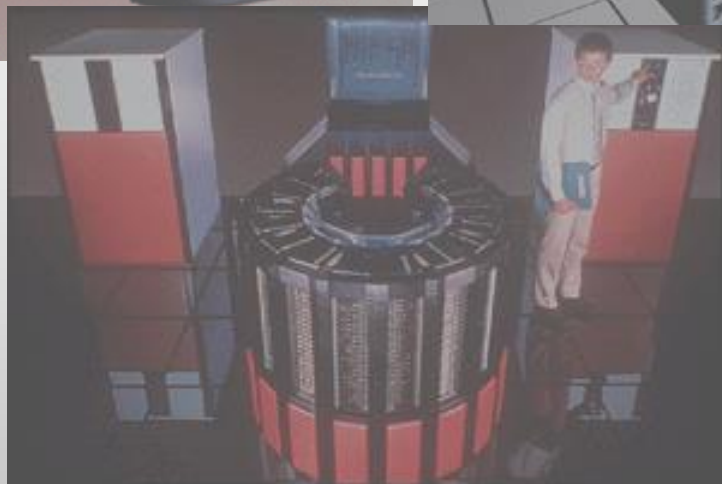
- I když chování atmosféry nelze bezezbytku předvídat ----
---- přesto předpovídáme počasí - nebo se o to pokoušíme - JAK?

Numerická předpověď počasí

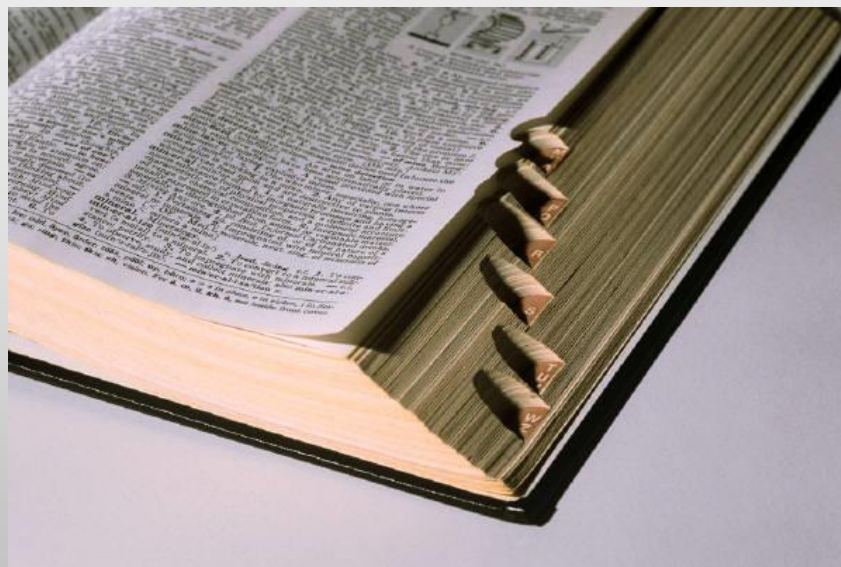
Předpověď polí meteorologických prvků, která je výsledkem časové integrace prognostických rovnic některého fyzikálního modelu atmosféry, prováděné na samočinných počítačích metodami numerické matematiky...

Kolektiv: Meteorologický slovník výkladový a terminologický. Praha, Academia 1993

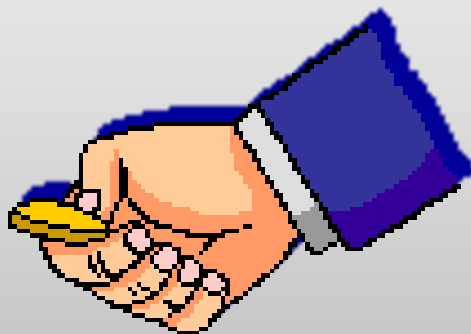
Podle slovníku spisovné češtiny...

- **Předpověď**: pronesená domněnka nebo názor, že se něco stane. (obvykle na základě znalosti okolností).

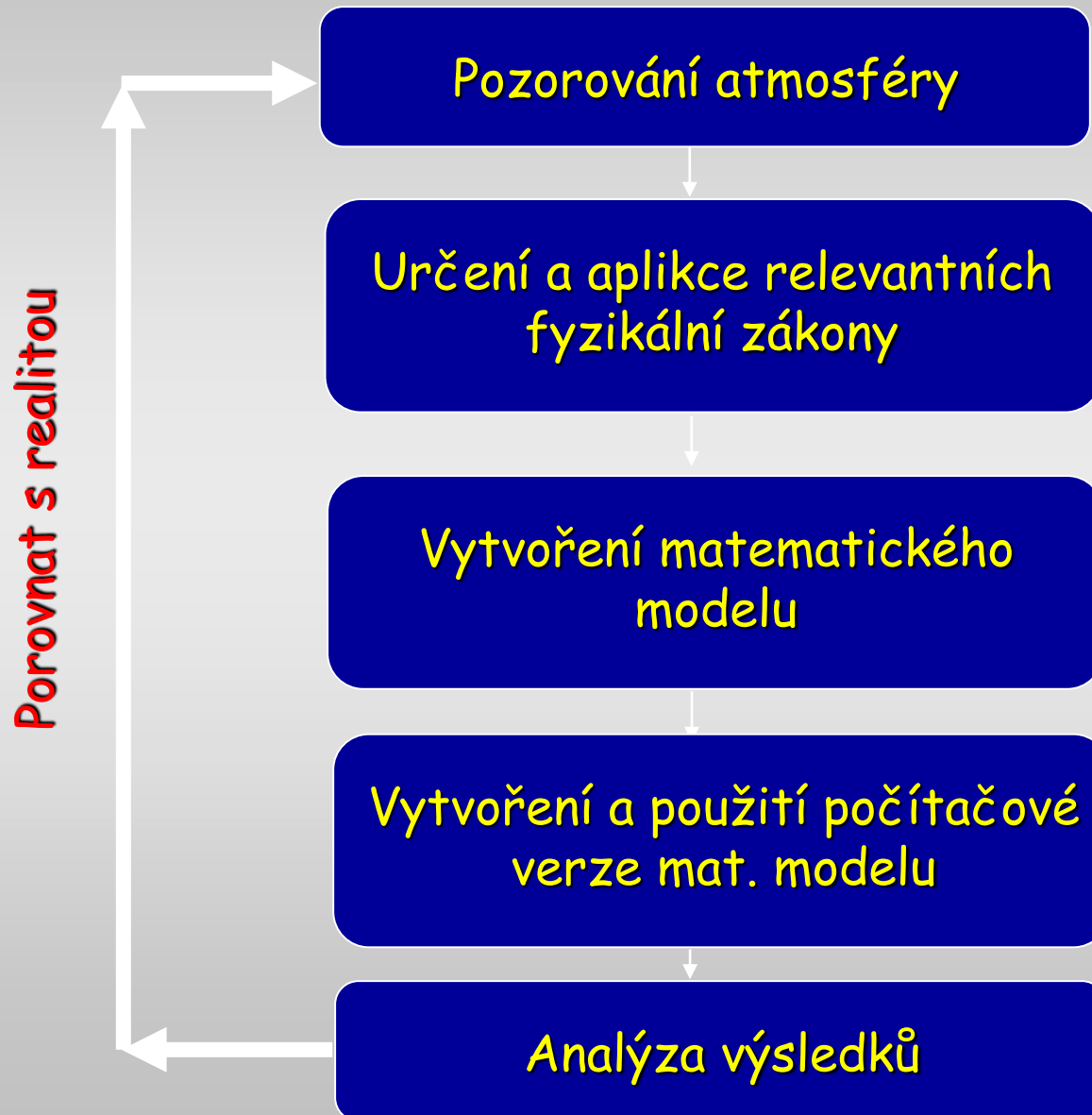
Předpověď' podle meteorologů...

- **předpověď'**: pronesená domněnka, že se něco stane, která pokud možno neobsahuje zjevnou lež. Mince použitá k získání předpovědi musí být pečlivě střežena před dotěrnými zvědavci.

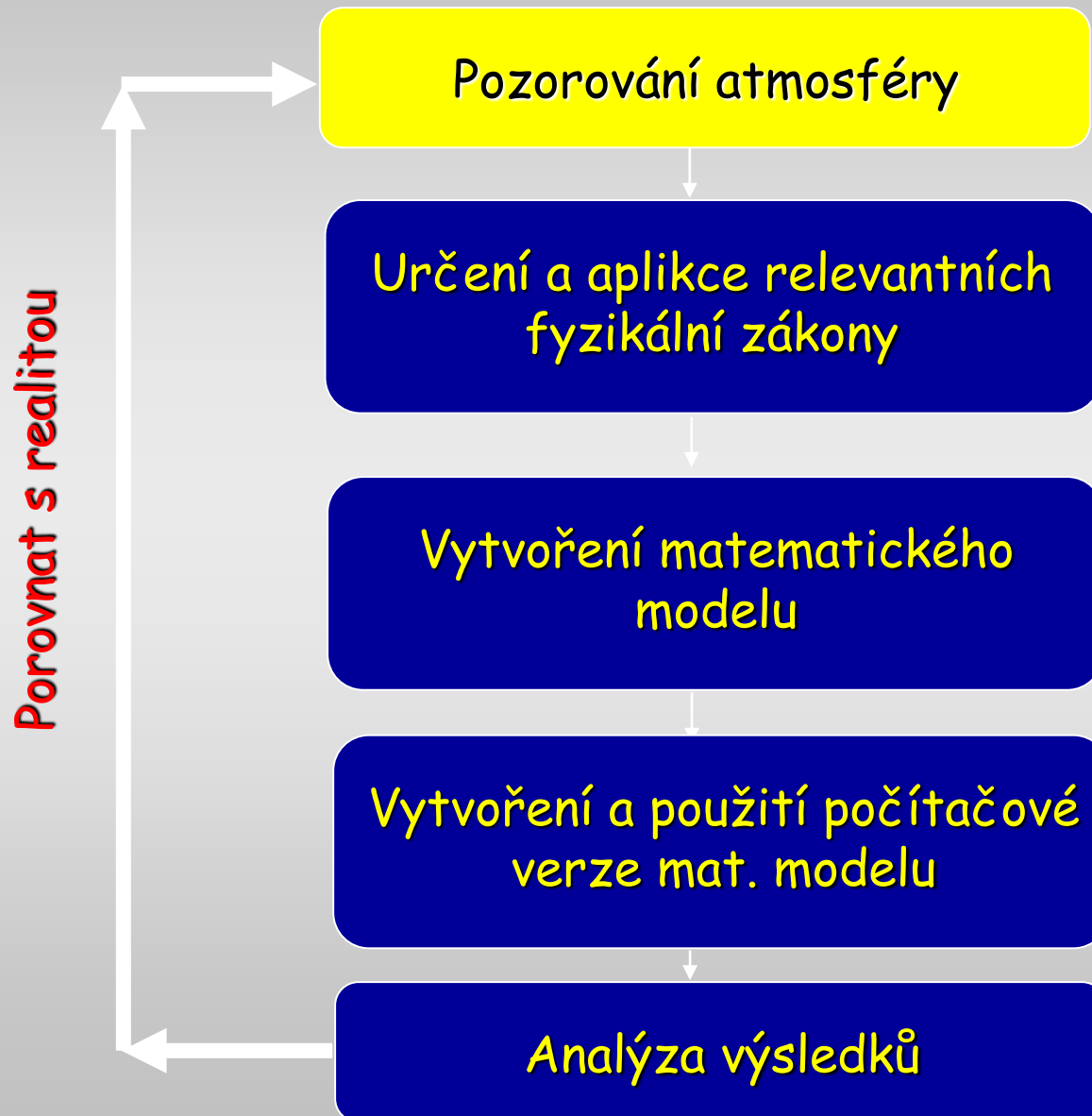

Příprava předpovědi

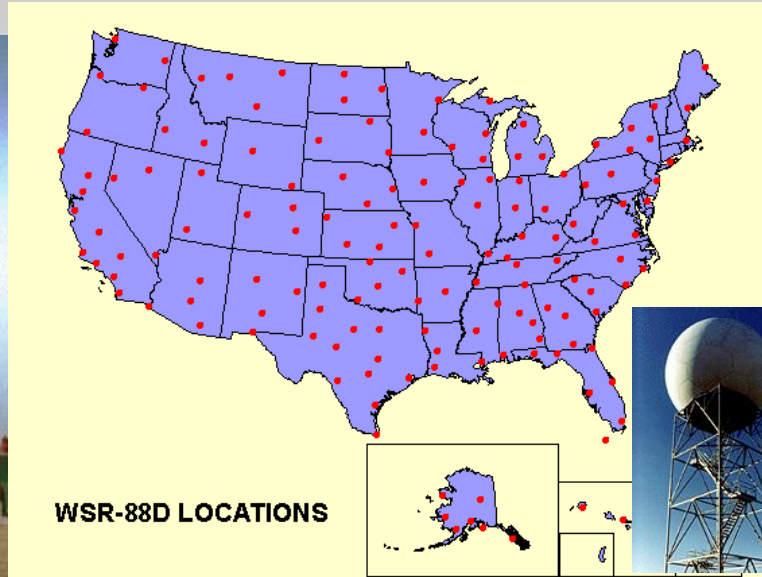
Příprava předpovědi

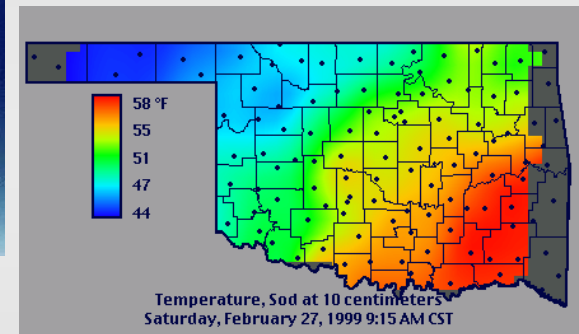
Pozorování atmosféry

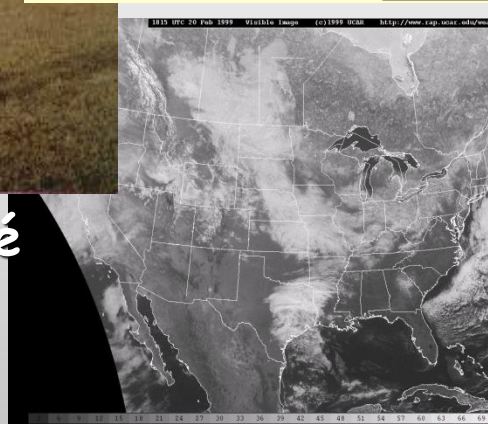
Meteorologické balóny

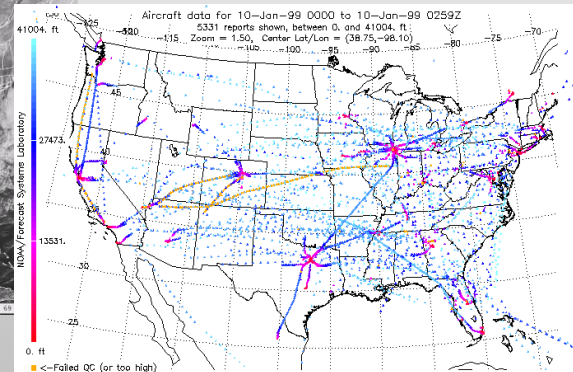
Dopplerův Radar

Automatické stanice

Satelite

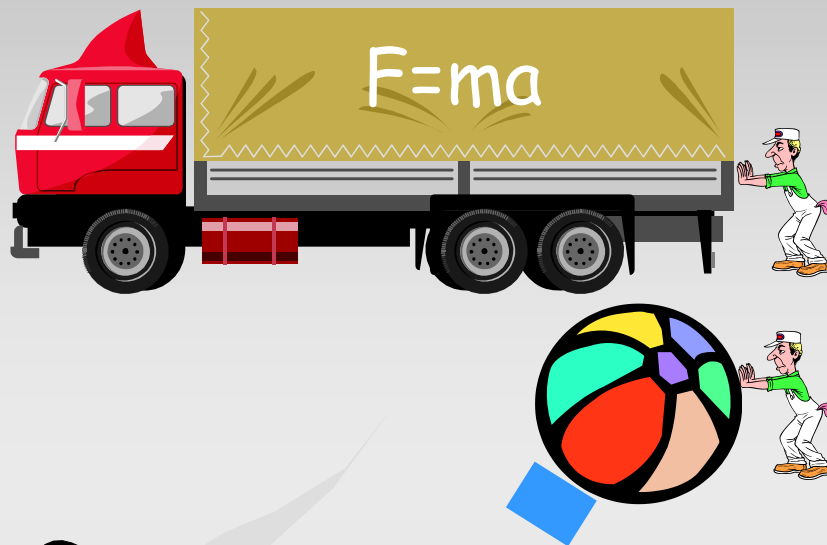
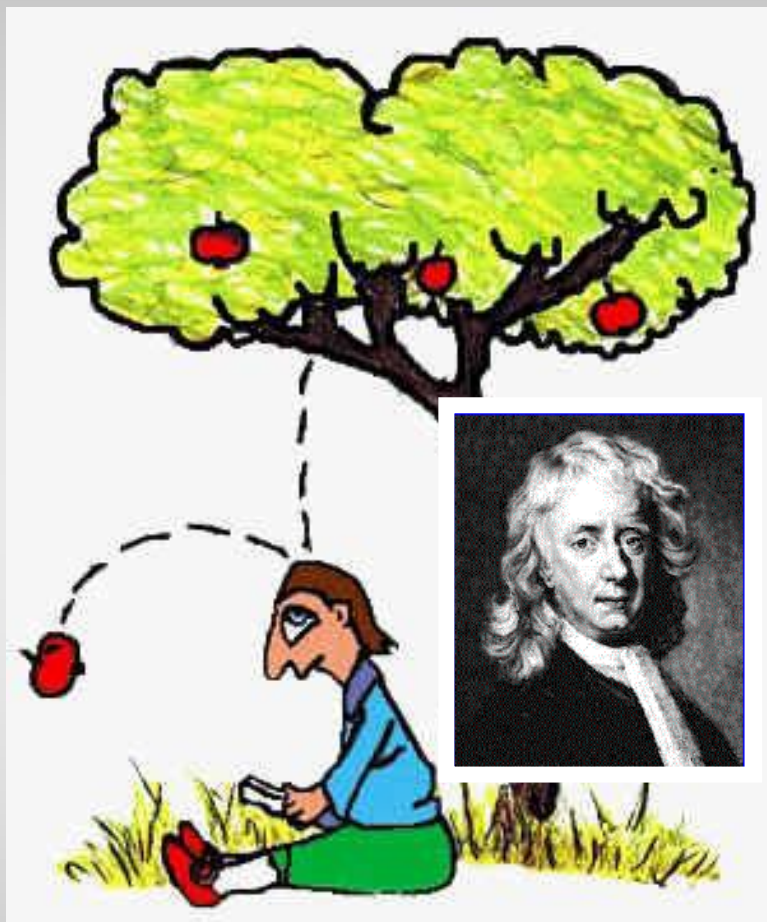
Komerční letadla

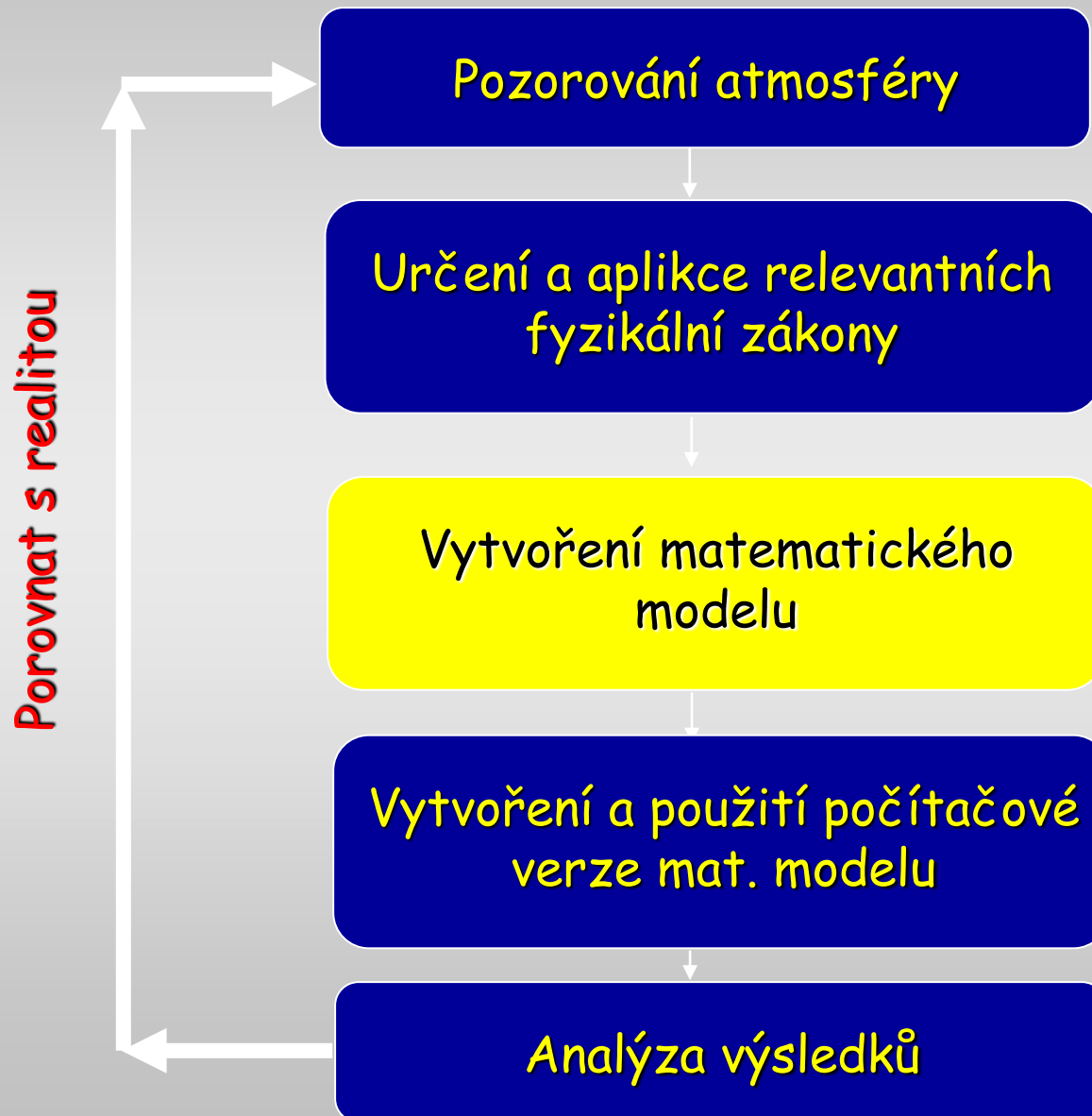
Příprava předpovědi

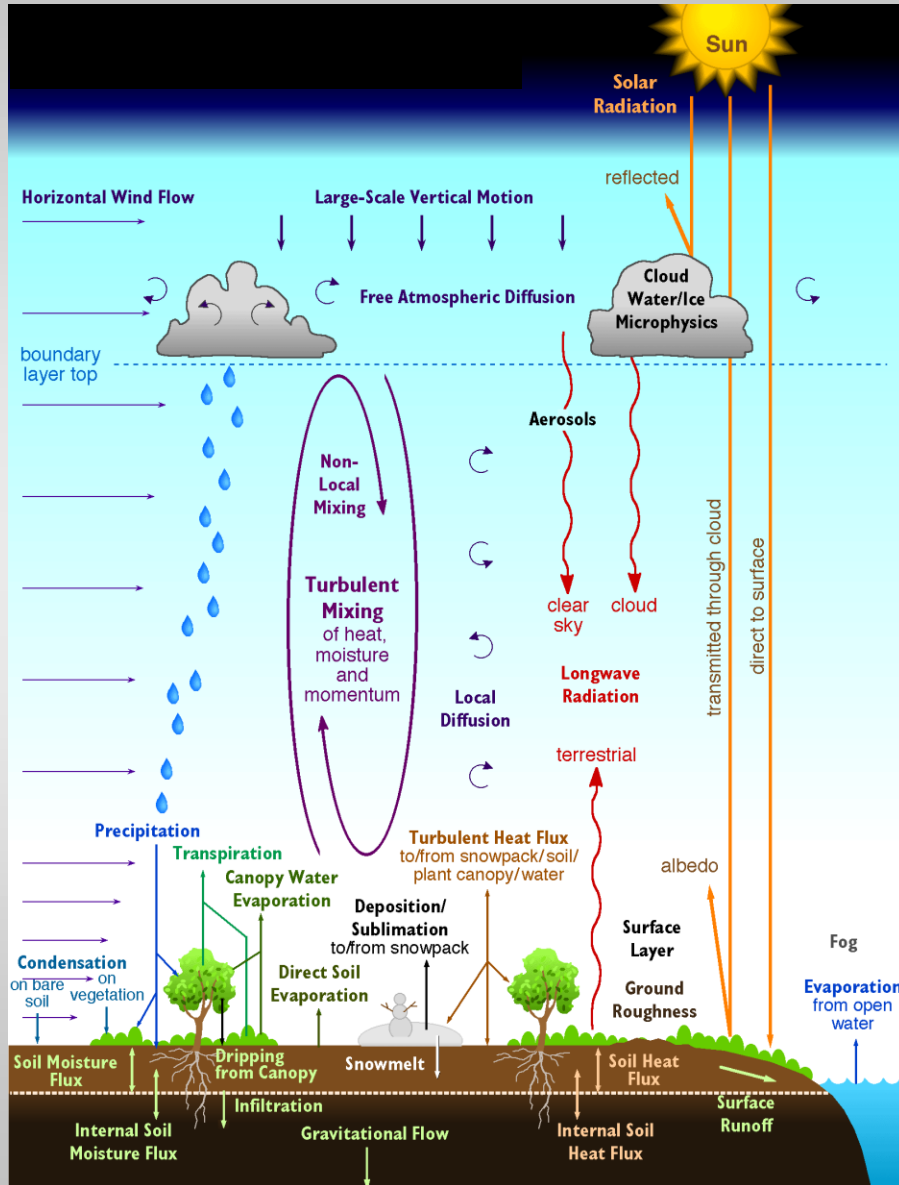
Identifikace fyzikálních zákonů

Příprava předpovědi

Vytvoření matematického modelu

$$\frac{\partial u^*}{\partial t} = - \left[u^* \frac{\partial u}{\partial \xi} + v^* \frac{\partial u}{\partial \eta} + W^{*c} \frac{\partial u}{\partial \zeta} \right] - \left[\frac{\partial}{\partial \xi} \left\{ J_3 (p' - \alpha \text{Div}^*) \right\} + \frac{\partial}{\partial \zeta} \left\{ J_1 (p' - \alpha \text{Div}^*) \right\} \right] + \left[\rho^* f v - \rho^{*c} f w \right] + \sqrt{G} D_u,$$

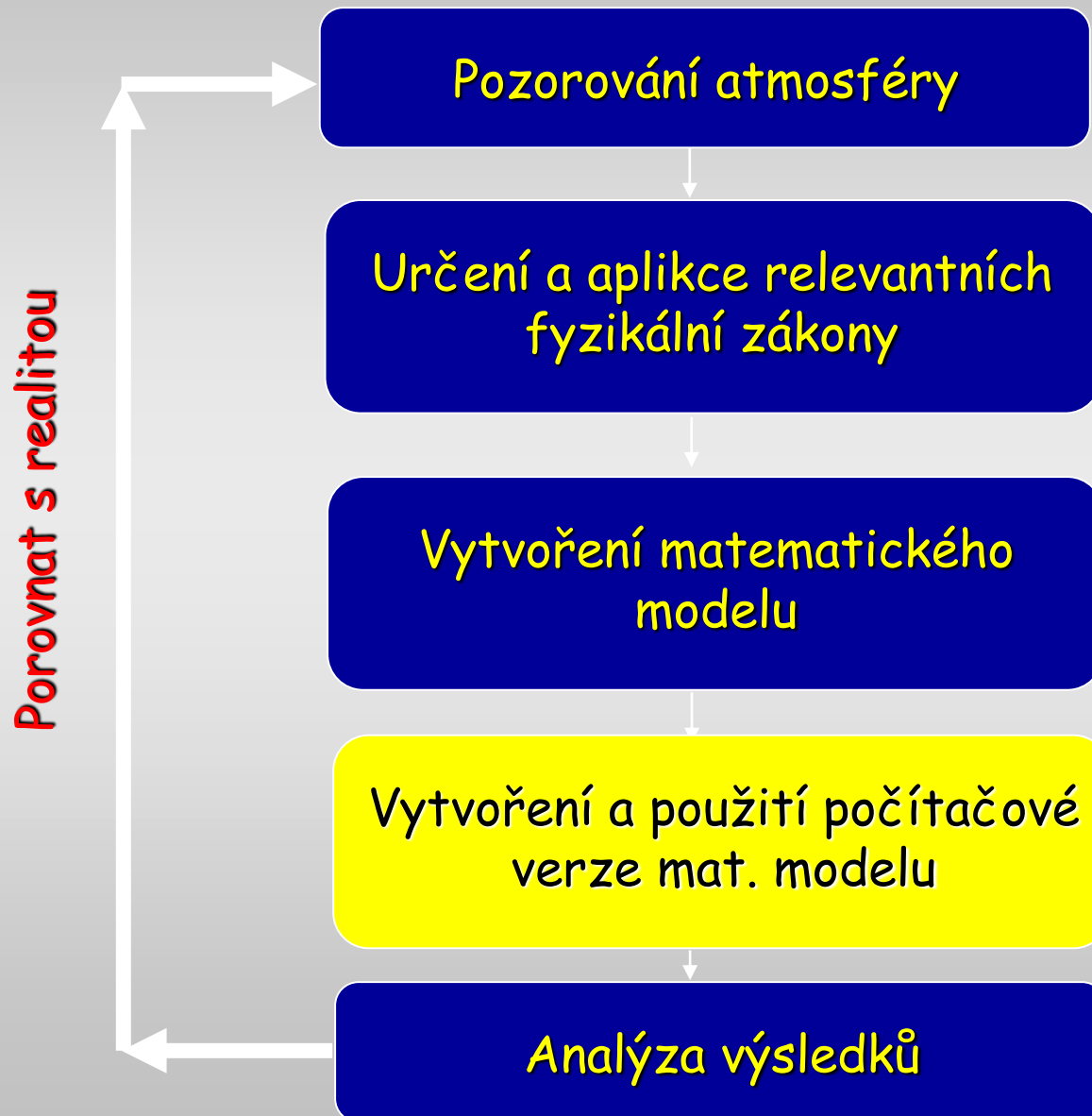
$$\frac{\partial v^*}{\partial t} = - \left[u^* \frac{\partial v}{\partial \xi} + v^* \frac{\partial v}{\partial \eta} + W^{*c} \frac{\partial v}{\partial \zeta} \right] - \left[\frac{\partial}{\partial \eta} \left\{ J_3 (p' - \alpha \text{Div}^*) \right\} + \frac{\partial}{\partial \zeta} \left\{ J_2 (p' - \alpha \text{Div}^*) \right\} \right] - \rho^* f u + \sqrt{G} D_v,$$

$$\frac{\partial}{\partial t} (\rho^* w) = - \left[u^* \frac{\partial w}{\partial \xi} + v^* \frac{\partial w}{\partial \eta} + W^{*c} \frac{\partial w}{\partial \zeta} \right] - \frac{\partial}{\partial \zeta} (p' - \alpha \text{Div}^*) + \rho^* B + \rho^{*c} f u + \sqrt{G} D_w,$$

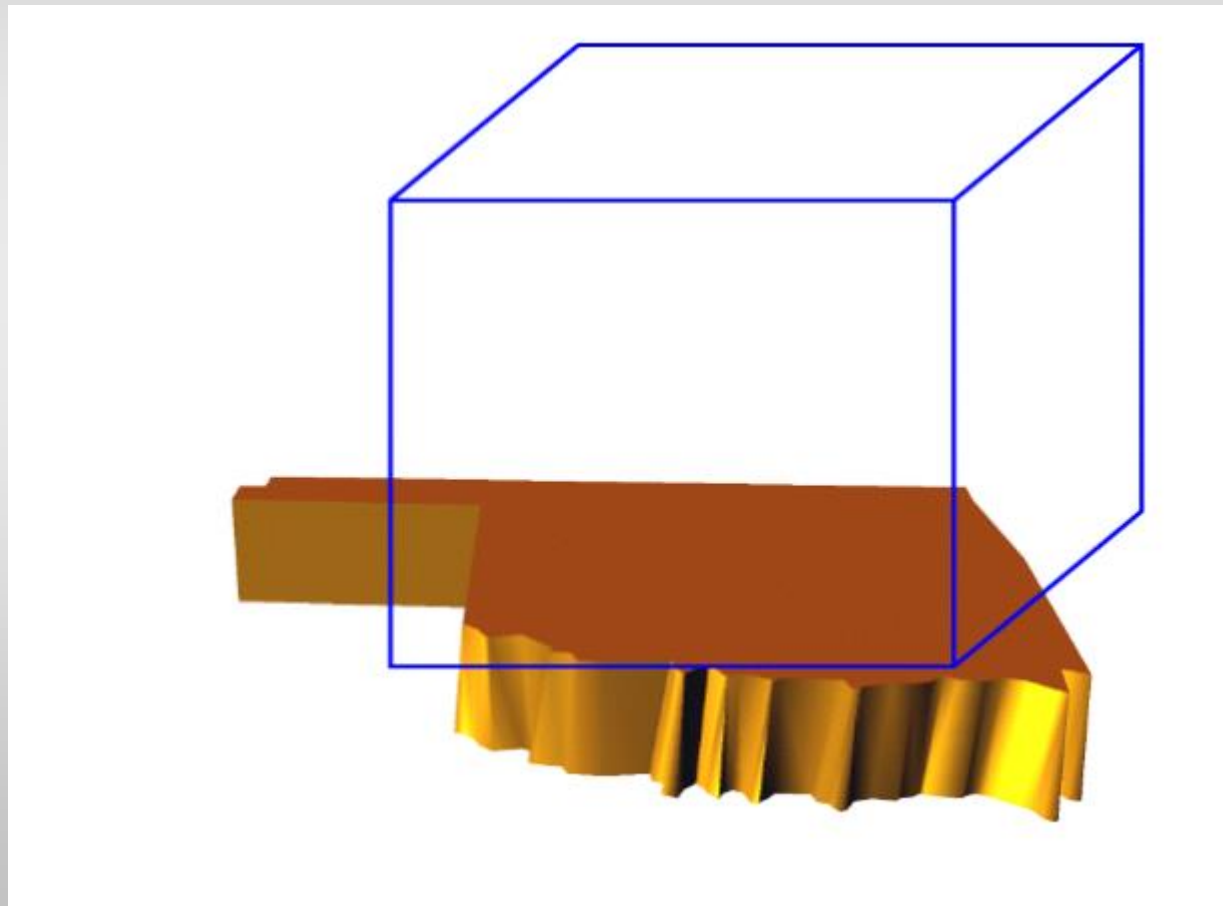
$$\frac{\partial}{\partial t} (J_3 p') = - \left[(J_3 u) \frac{\partial p'}{\partial \xi} + (J_3 v) \frac{\partial p'}{\partial \eta} + (J_3 W^c) \frac{\partial p'}{\partial \zeta} \right] + J_3 \bar{\rho} g w - \bar{\rho} c_s^2 \left[\frac{\partial}{\partial \xi} (J_3 u) + \frac{\partial}{\partial \eta} (J_3 v) + \frac{\partial}{\partial \zeta} (J_3 W^c) \right] + J_3 \bar{\rho} c_s^2 \left[\frac{1}{\theta} \frac{d\theta}{dt} - \frac{1}{E} \frac{dE}{dt} \right],$$

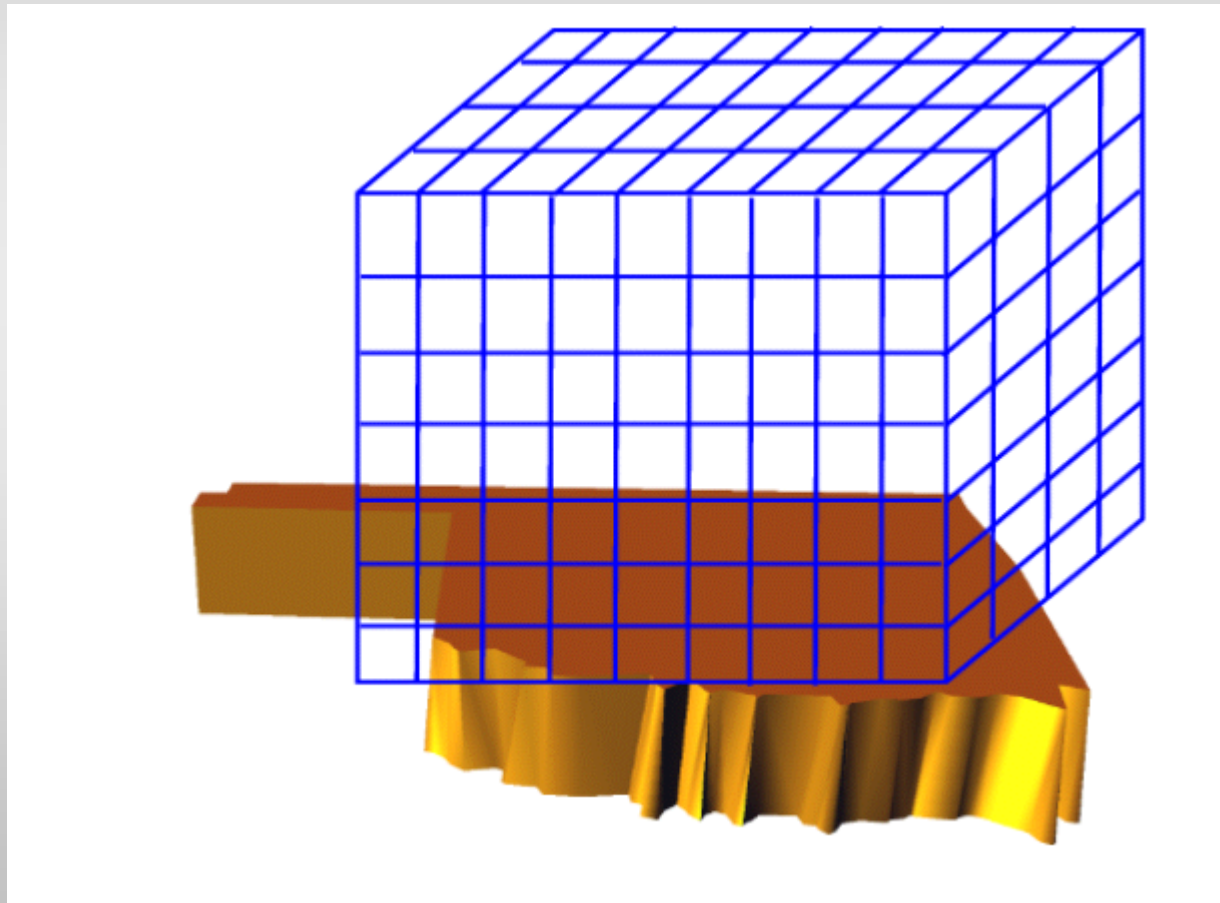
Příprava předpovědi

Vytvoření počítačového modelu

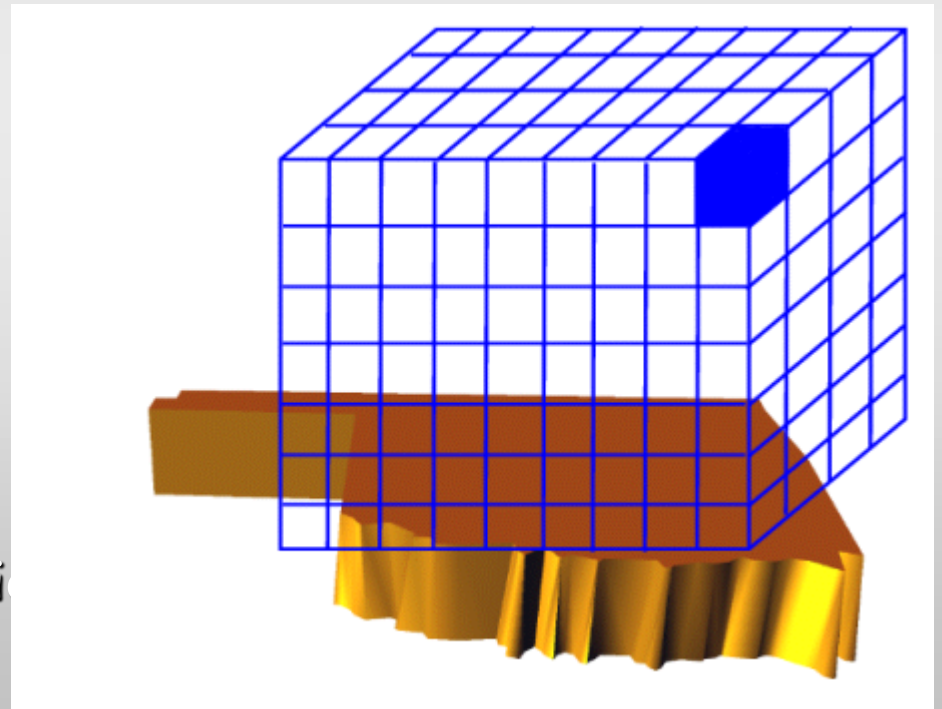
Vytvoření počítačového modelu

Provedení výpočtů v počítačovém modelu

- Vyřešení řady nelineárních diferenciálních rovnic

- Vítr východ/západ
- Vítr sever/jih
- Vertikální proudění
- Teplota
- Napětí vodních par
- Obsah vody v oblacích
- Množství srážek
- Obsah ledu v oblacích
- Formování krupek a krup
- Povrchová teplota
- Vlhkost povrchu
- Teplota půdy
- Vlhkost půdy
- Turbulence menší než grid

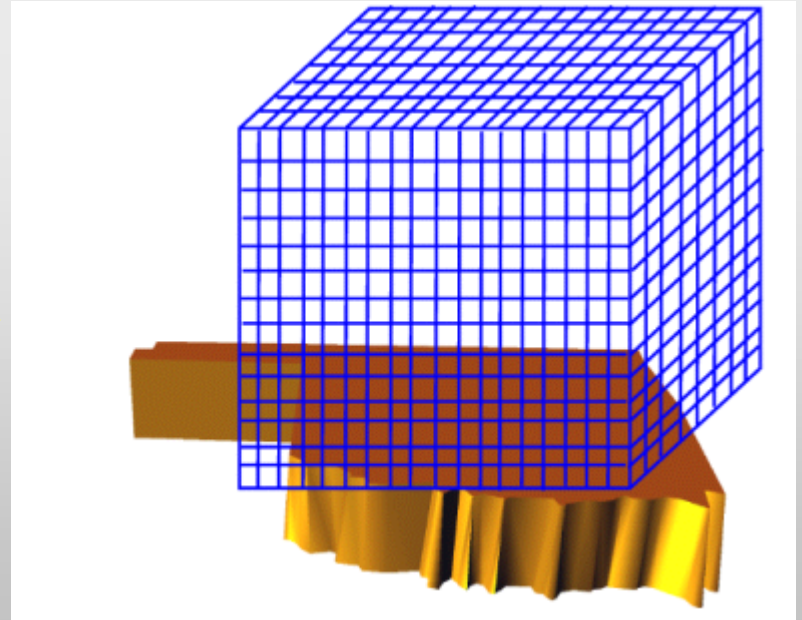
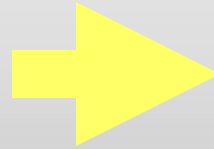
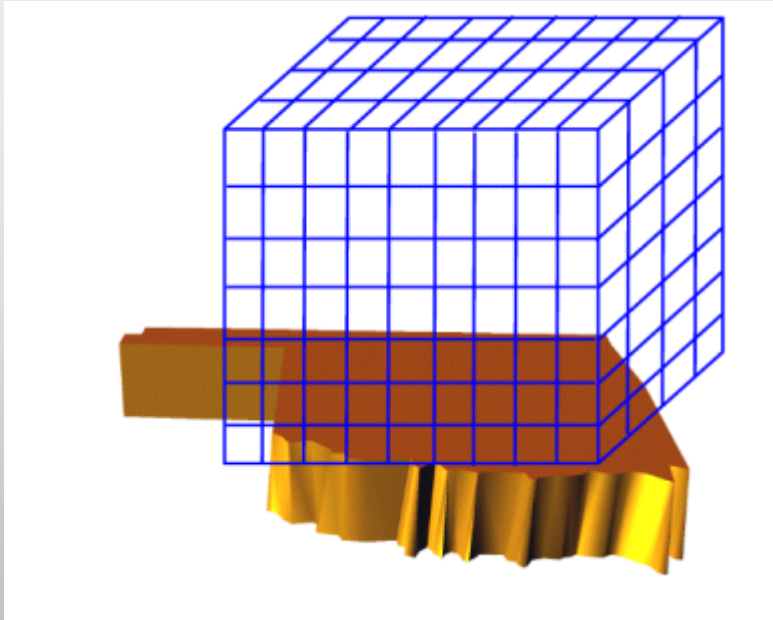
Provedení výpočtů

- Pro jednu předpověď je třeba vyřešit miliardy početních operací
- Vyžaduje nejvýkonnější počítače na světě schopné biliónů operací za vteřinu.

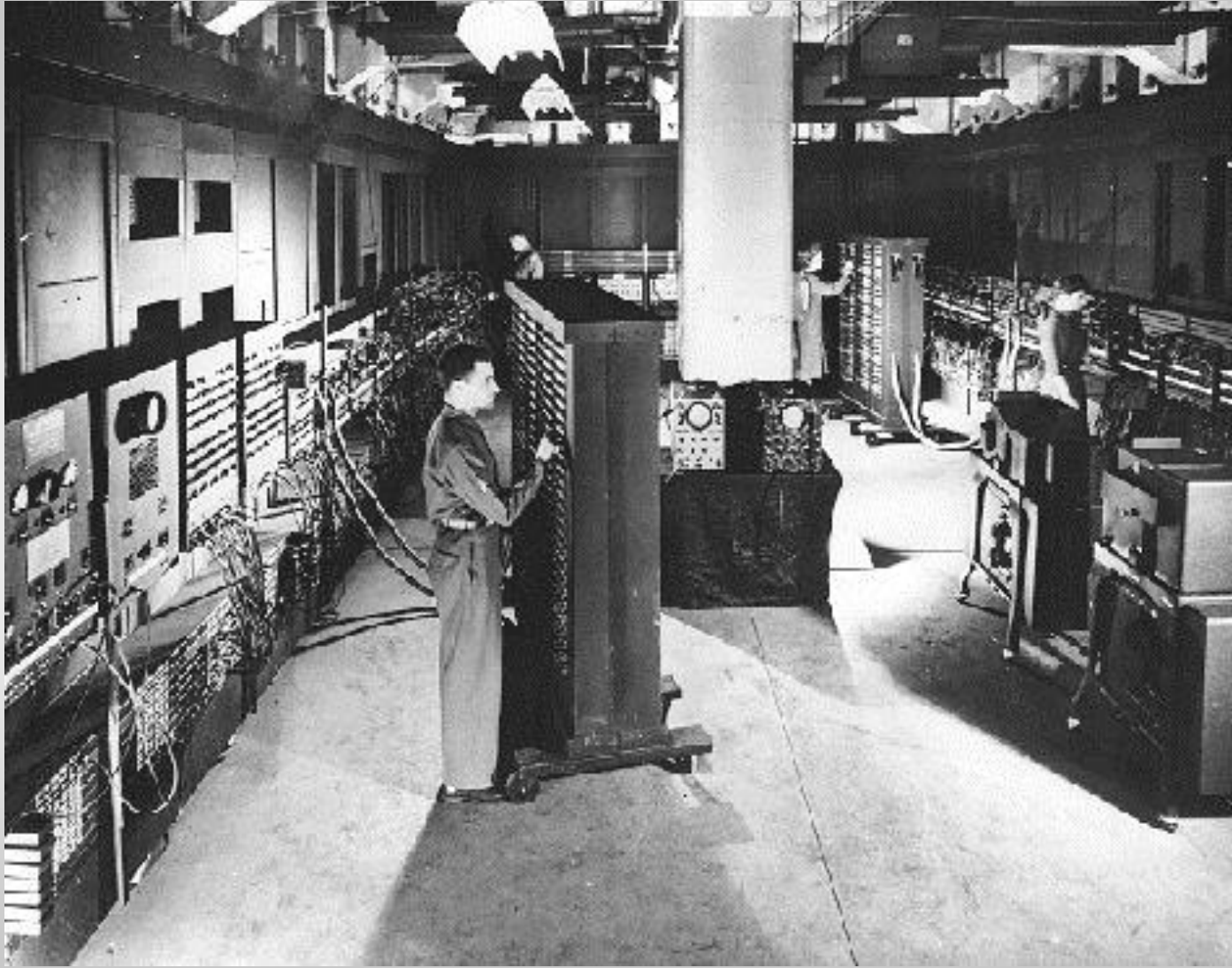

A ještě výkonější počítače....

- Větší rozlišení umožňuje přesnější výpočty
- Ale vyžaduje více počítačového výkonu
  - zdvojnásobení počtu gridů ve 3-D znamená 16x výkonější počítač

Počátky počítačových předpovědí ENIAC

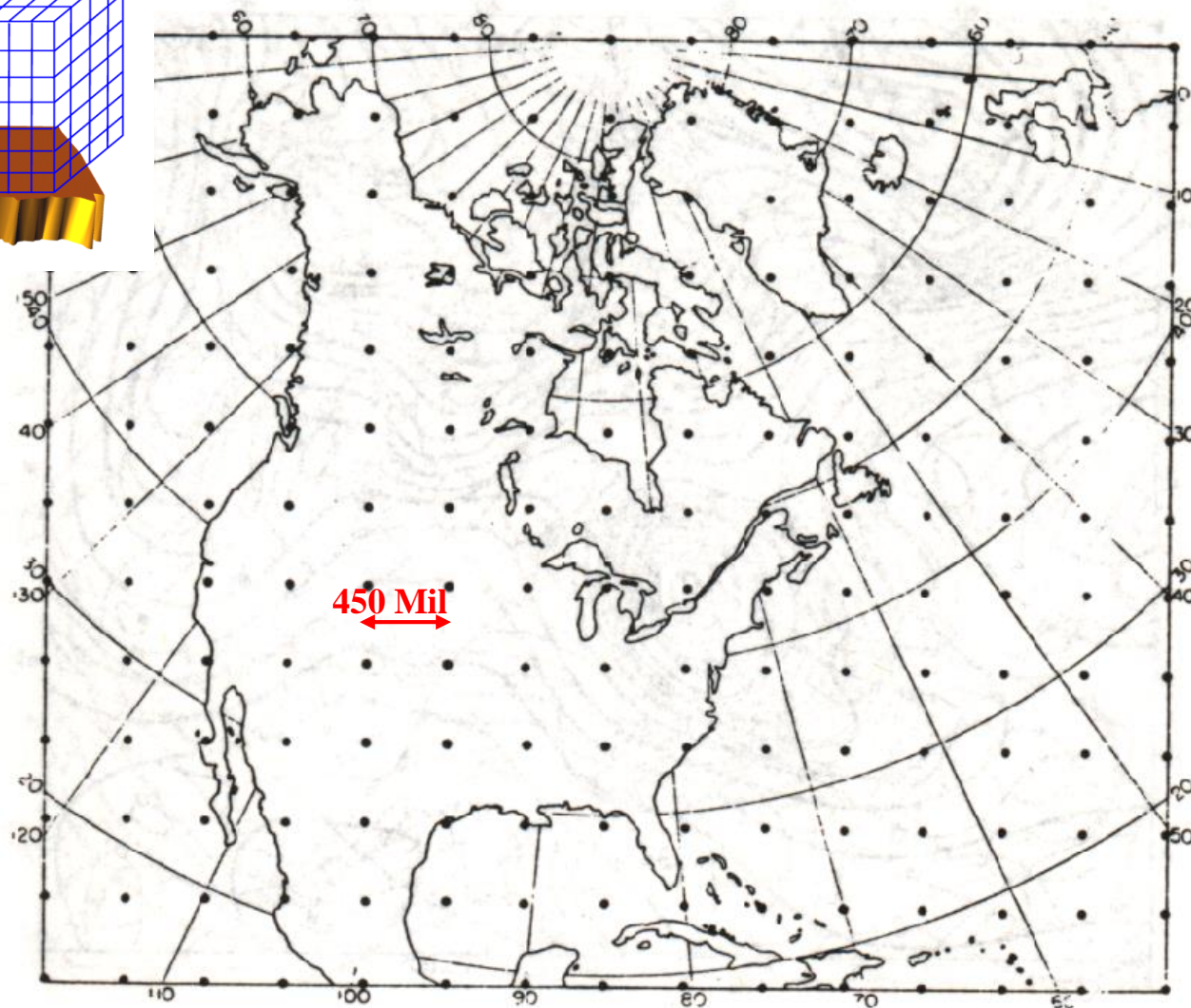
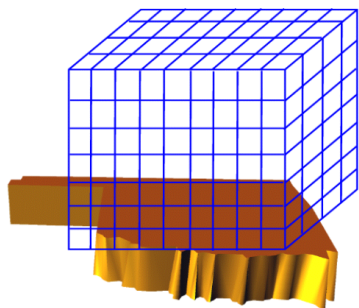

ENIAC Versus Dnes

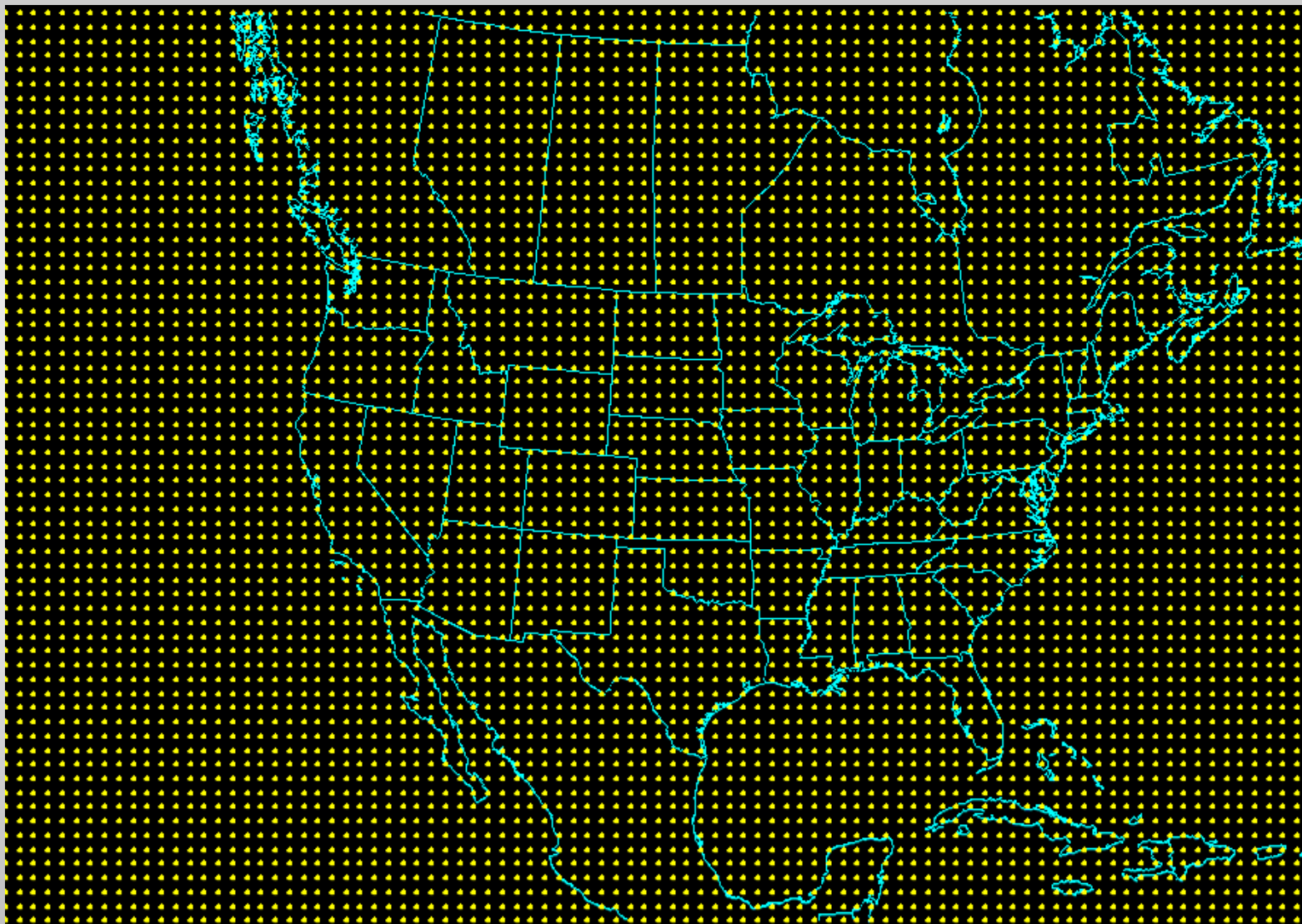
- **Hmotnost 30 tun**
- **18,000 vakuových trubic, 1,500 relé tisíce odporů a kondenzátorů**
- **maximální rychlost 5000 součtů/s a 300 násobení/s**
- **1.2 GHz Pentium IV procesor je 500 000x rychlejší než ENIAC**
- **PC s 1 GB RAM je schopen uložit 5 milionkrát více dat v RAM než ENIAC**

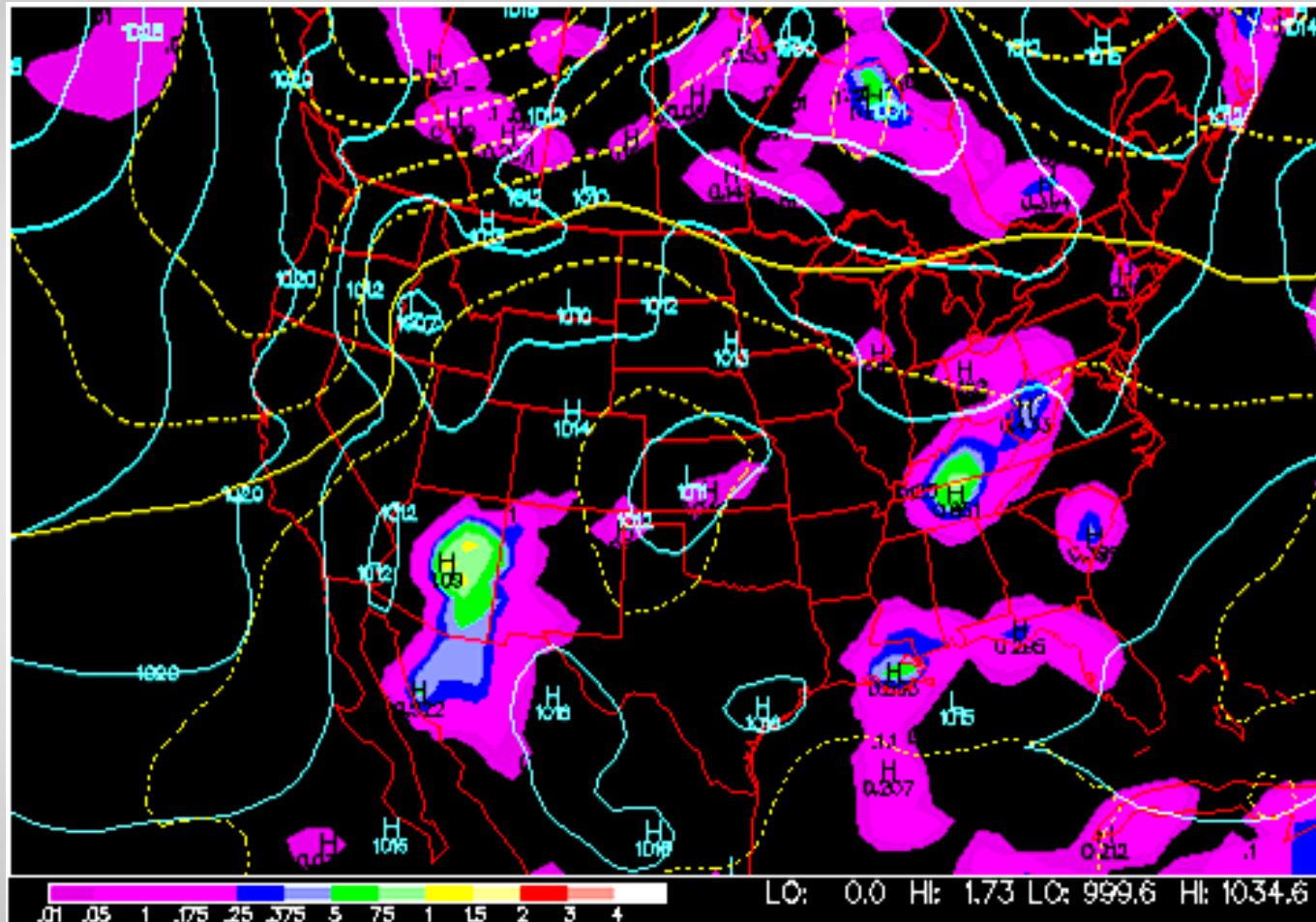
1950: První model pro předpověď počasí

Dnešní modely

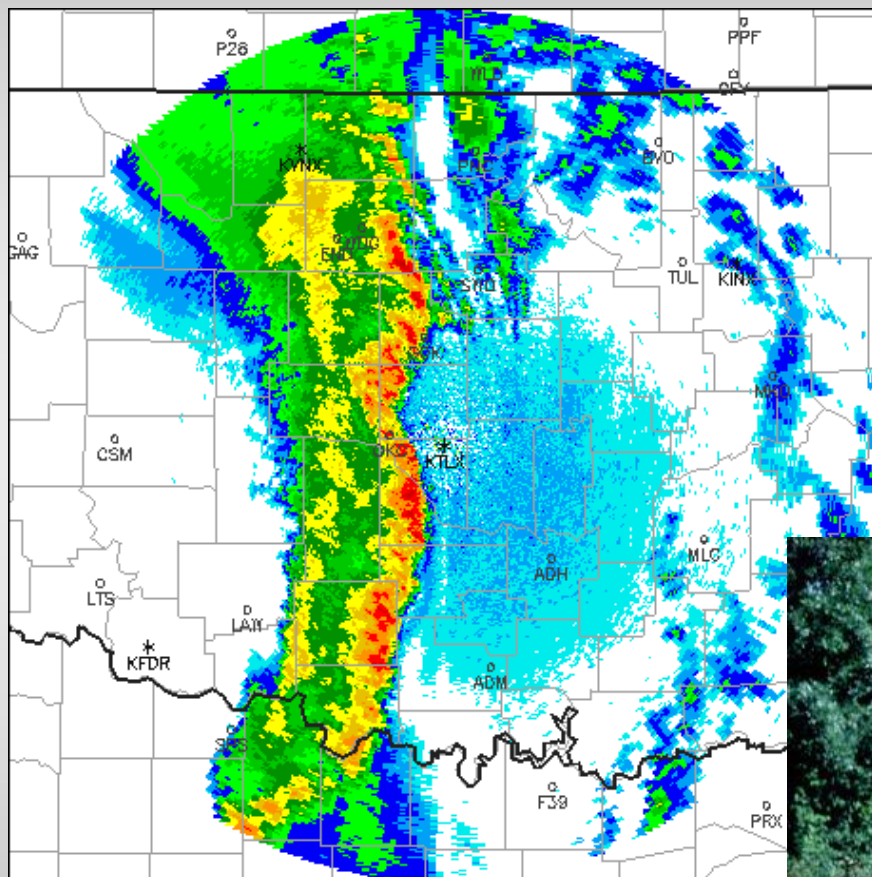

Typická předpověď současného modelu...

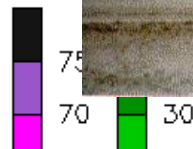

Problém - příliš hrubé rozlišení?

K
Oklahom
Sun 15
02:2

Refle
Tilt 1
Preci
Max:

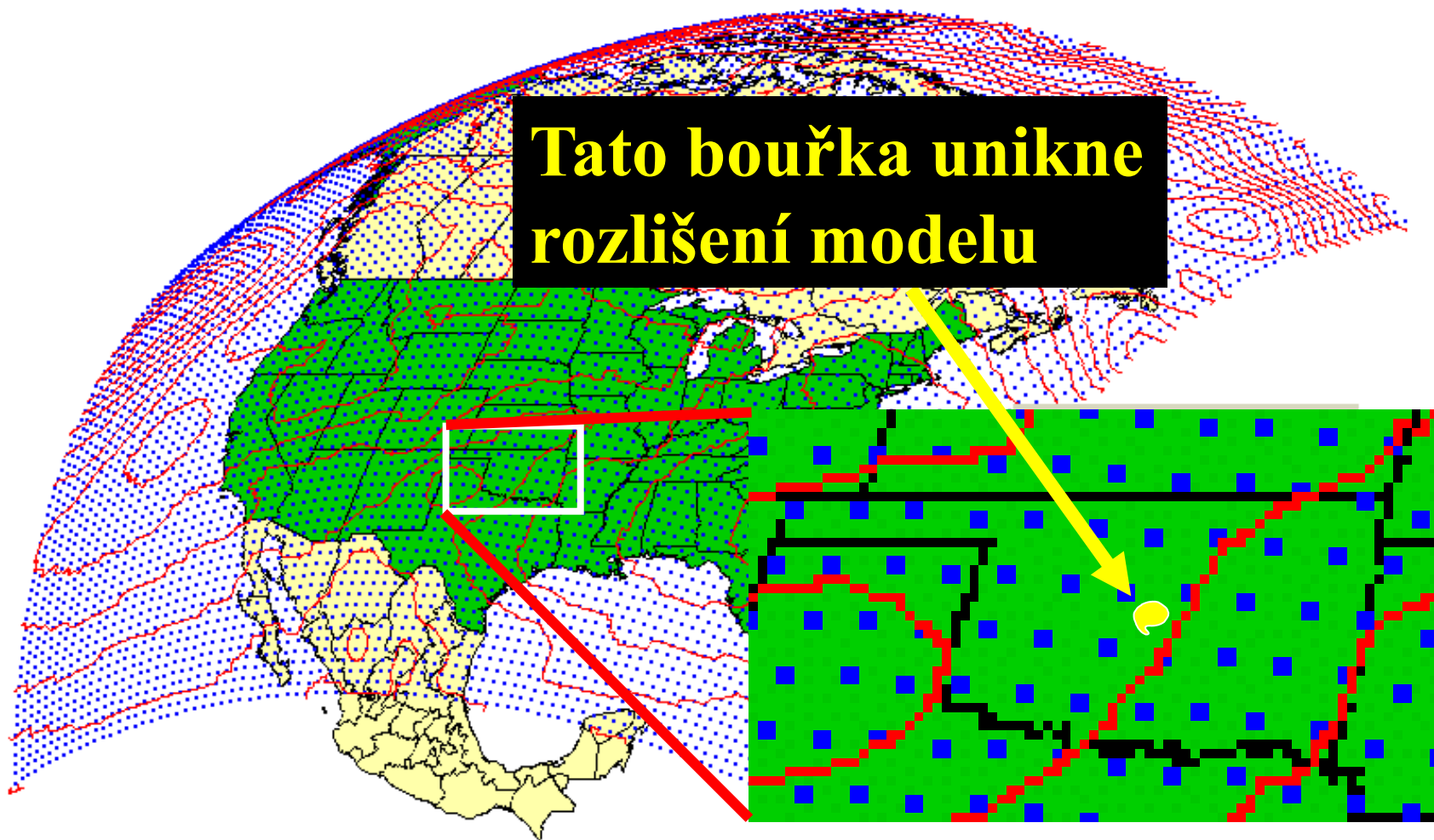

© 1993 Roger Edwards

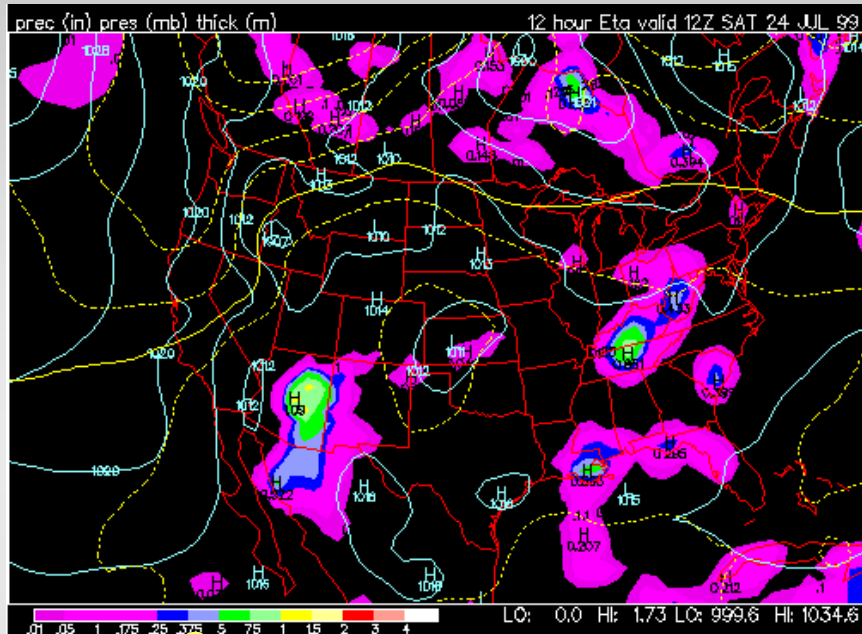
Droegemeier, 2005

**Tato bouřka unikne
rozlišení modelu**

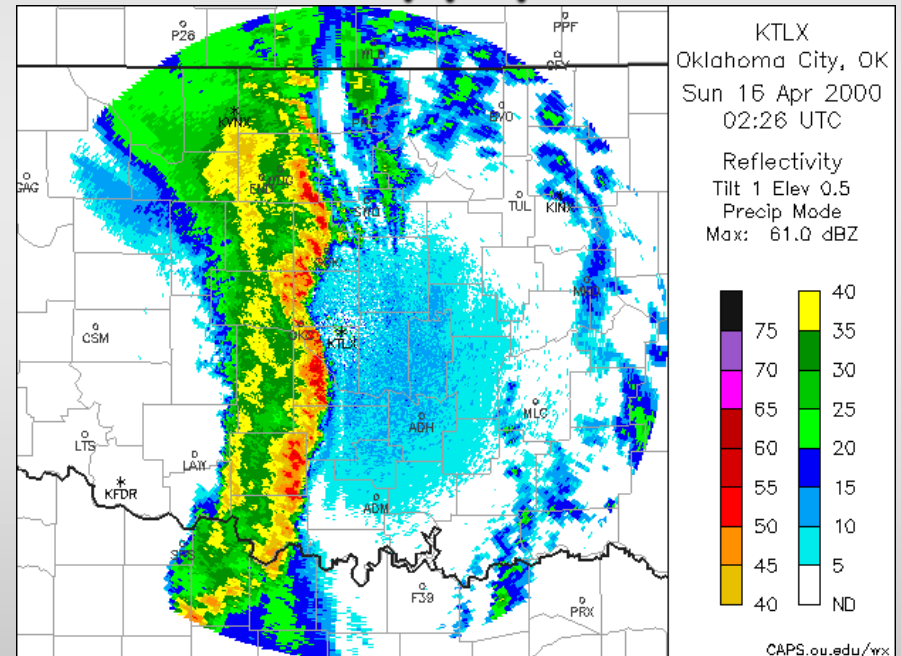

Základní otázka:

Může počítačový model...

... přesně předvídat tento typ počasí?

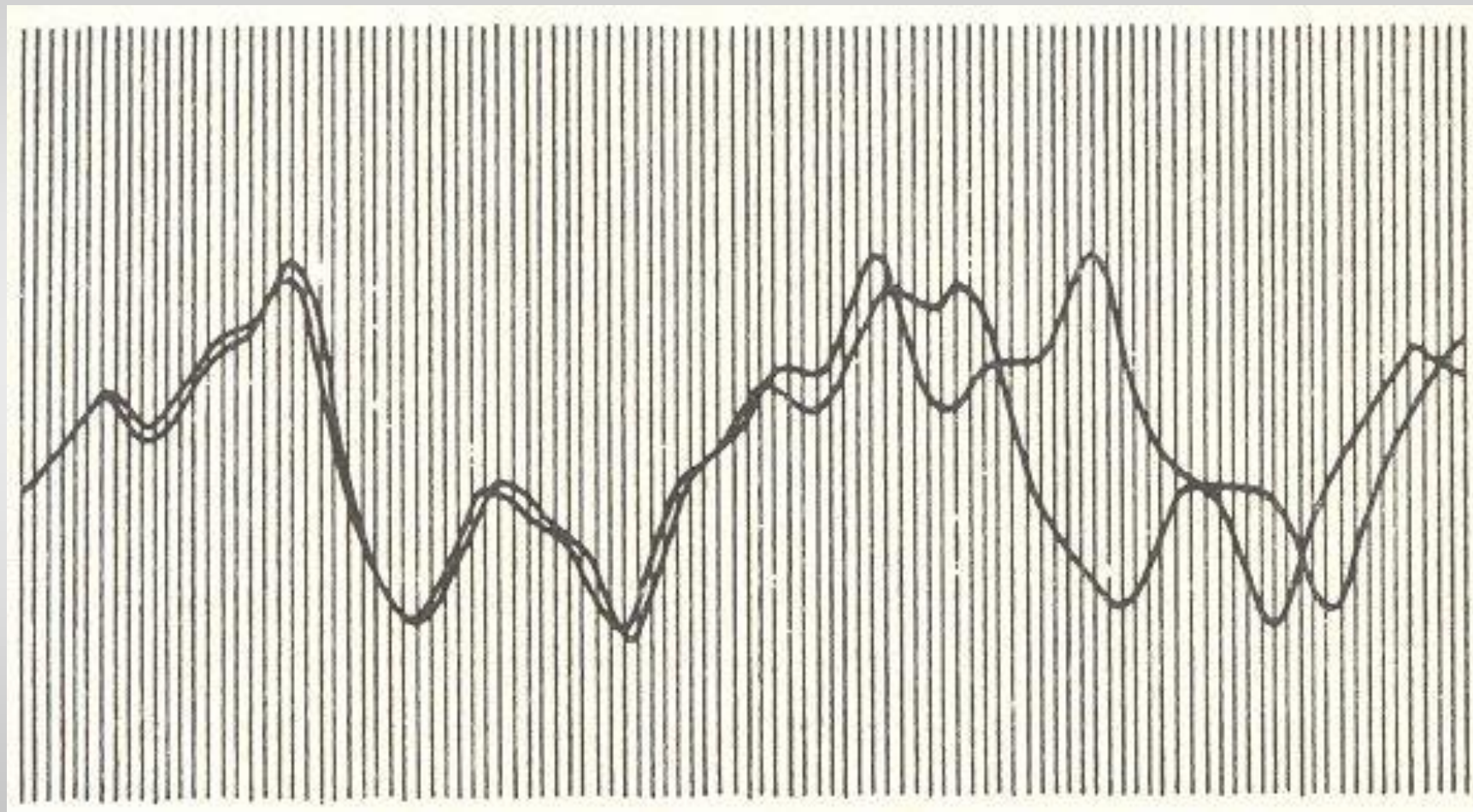

Jak lze vzít poznatky teorie Chaosu v
úvahu při předpovědi počasí?

Lorenzův (1963)
attractor, prototyp
modelu CHAOSu.....

Nečekat nemožné....

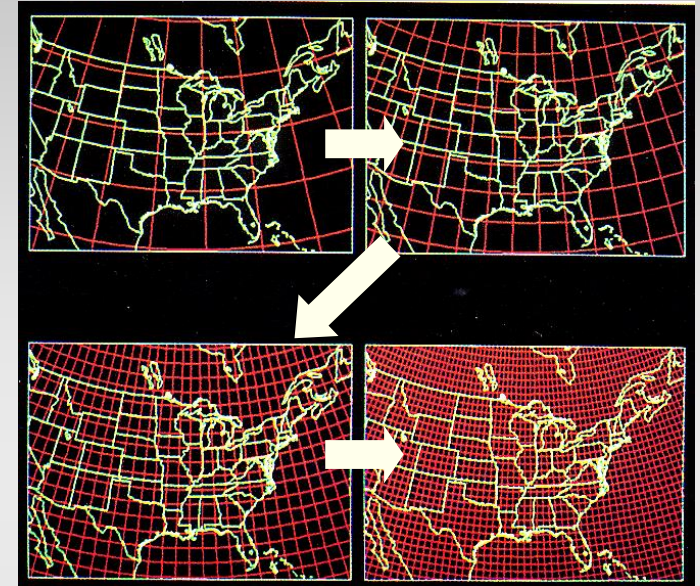

1. Zlepšit rozlišovací schopnost modelů

Zlepšit rozlišovací schopnost modelů

- U globálních modelů roste přesnost se zvyšujícím se rozlišením
  - toto zlepšení je omezené
  - rozlišení lepší než 10 km už nehraje roli
- Dalším krokem bude zařazení simulace lokálních (ale mimořádně energeticky bohatých) advektivních útvarů tj. bouřek ve 3D

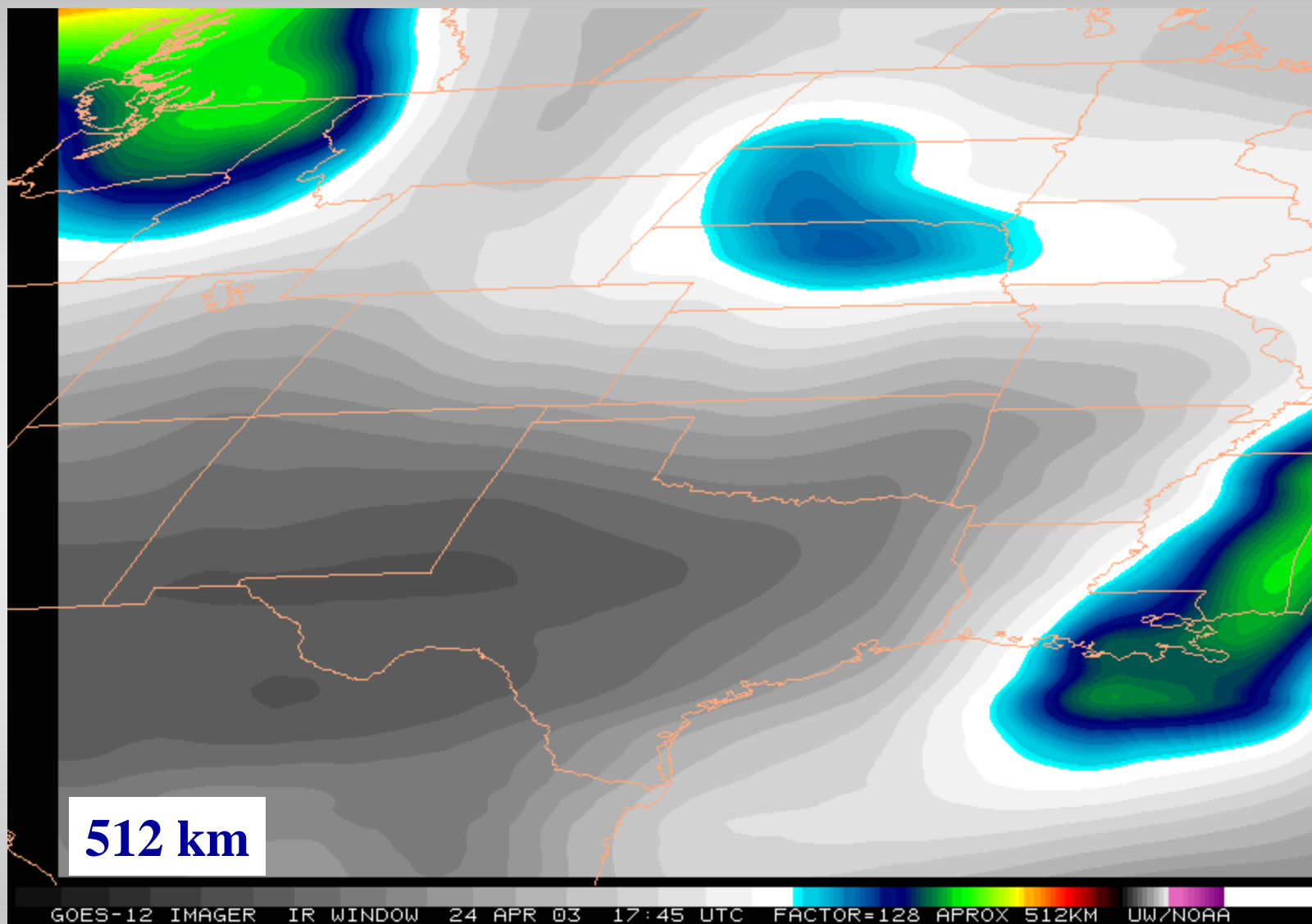

~~60 km → 30 km~~

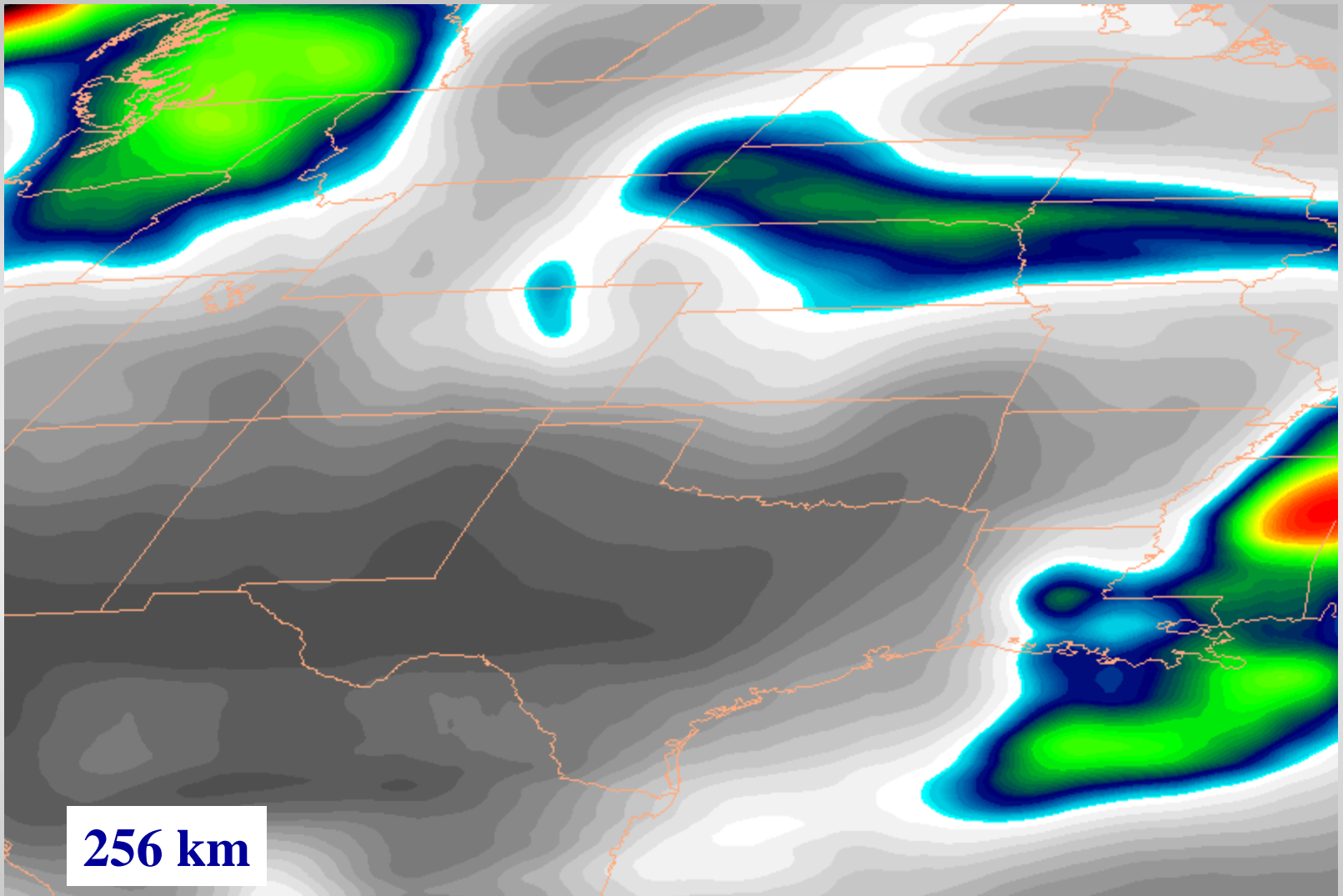
~~30 km → 10 km~~

10 km → 1 km

Proč zlepšit rozlišení?.....

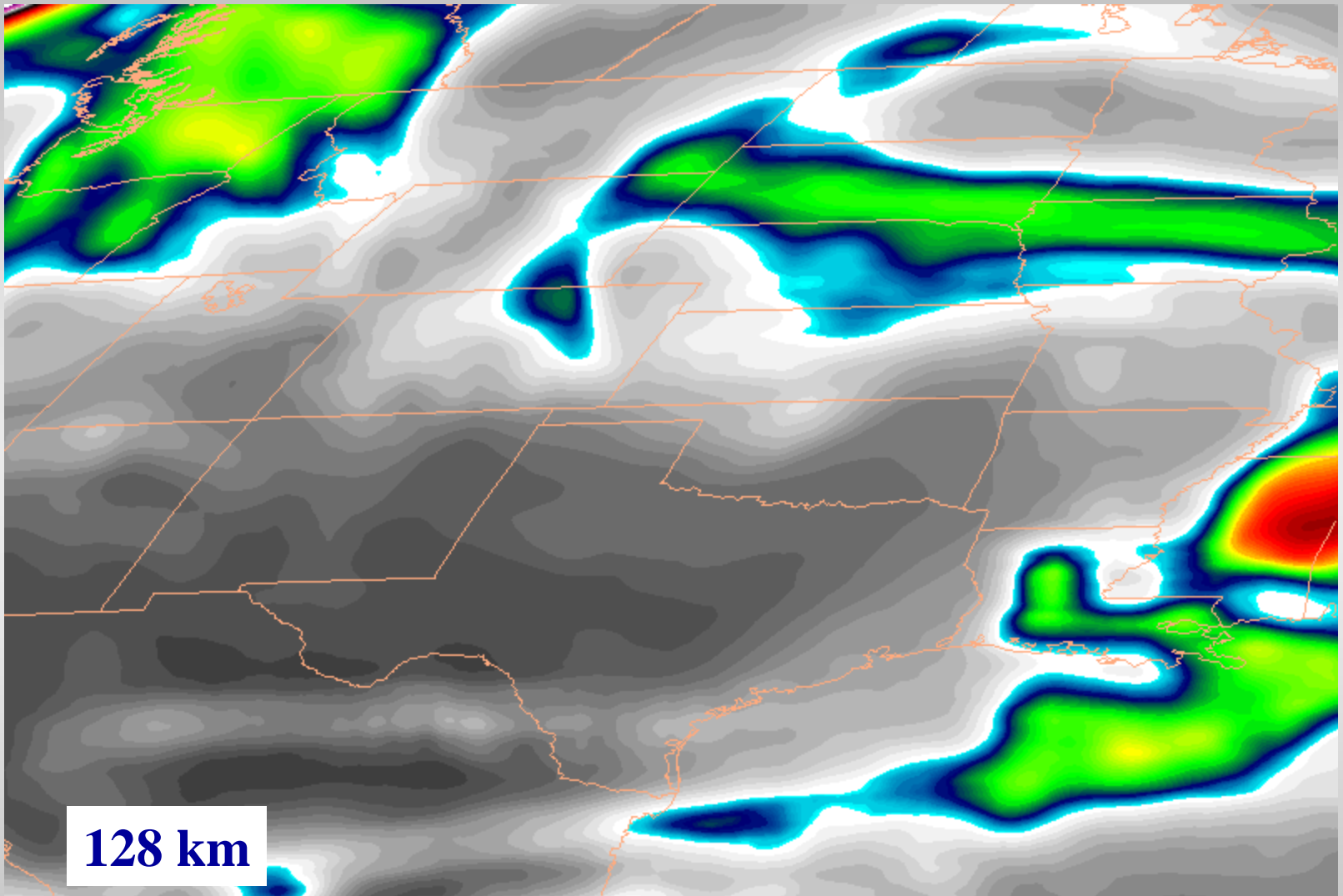

Courtesy NCAR

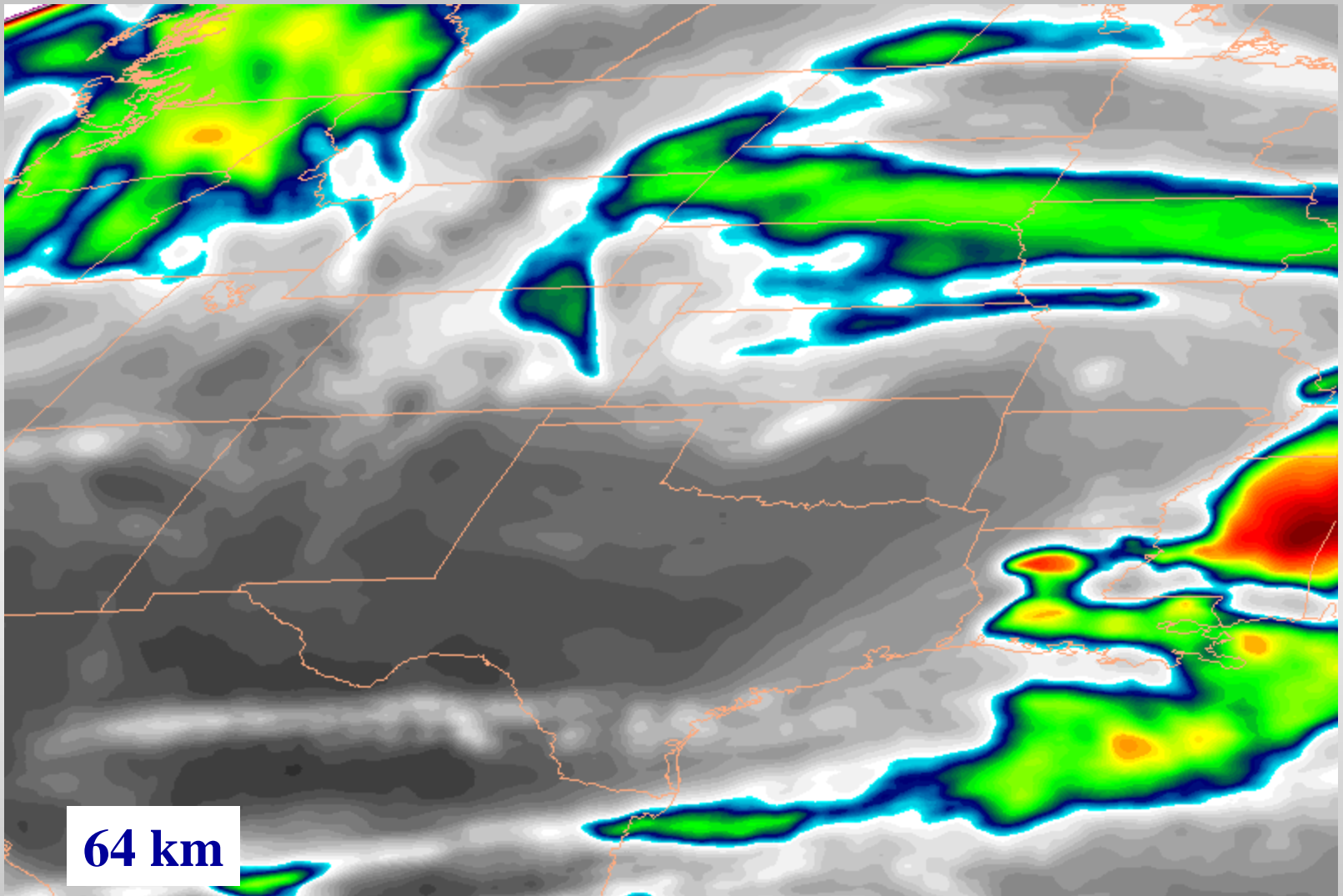
256 km

GOES-12 IMAGER IR WINDOW 24 APR 03 17:45 UTC FACTOR=64 APROX 256KM UW/NOAA

128 km

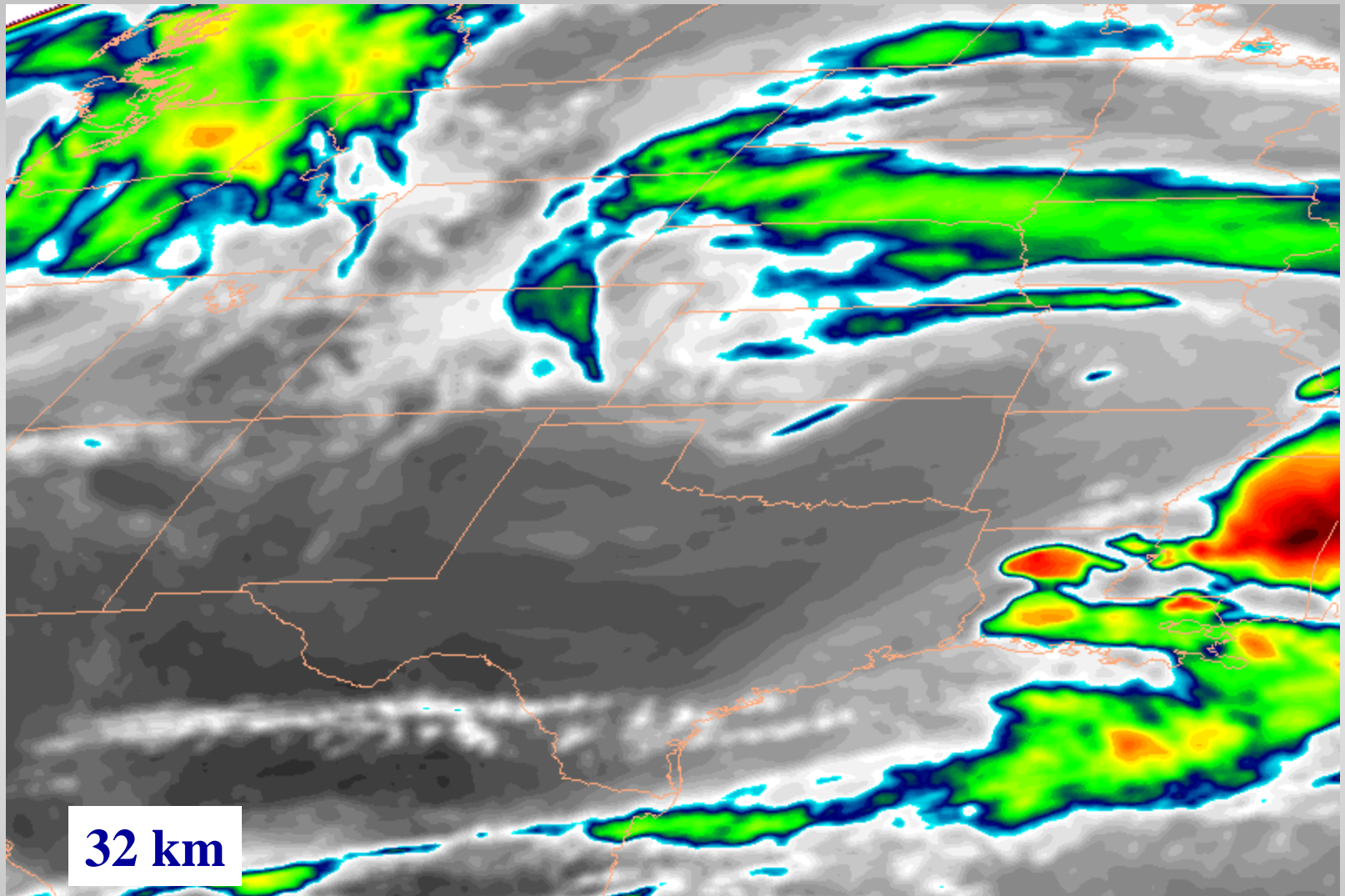
GOES-12 IMAGER IR WINDOW 24 APR 03 17:45 UTC FACTOR=32 APROX 128KM UW/NOAA

64 km

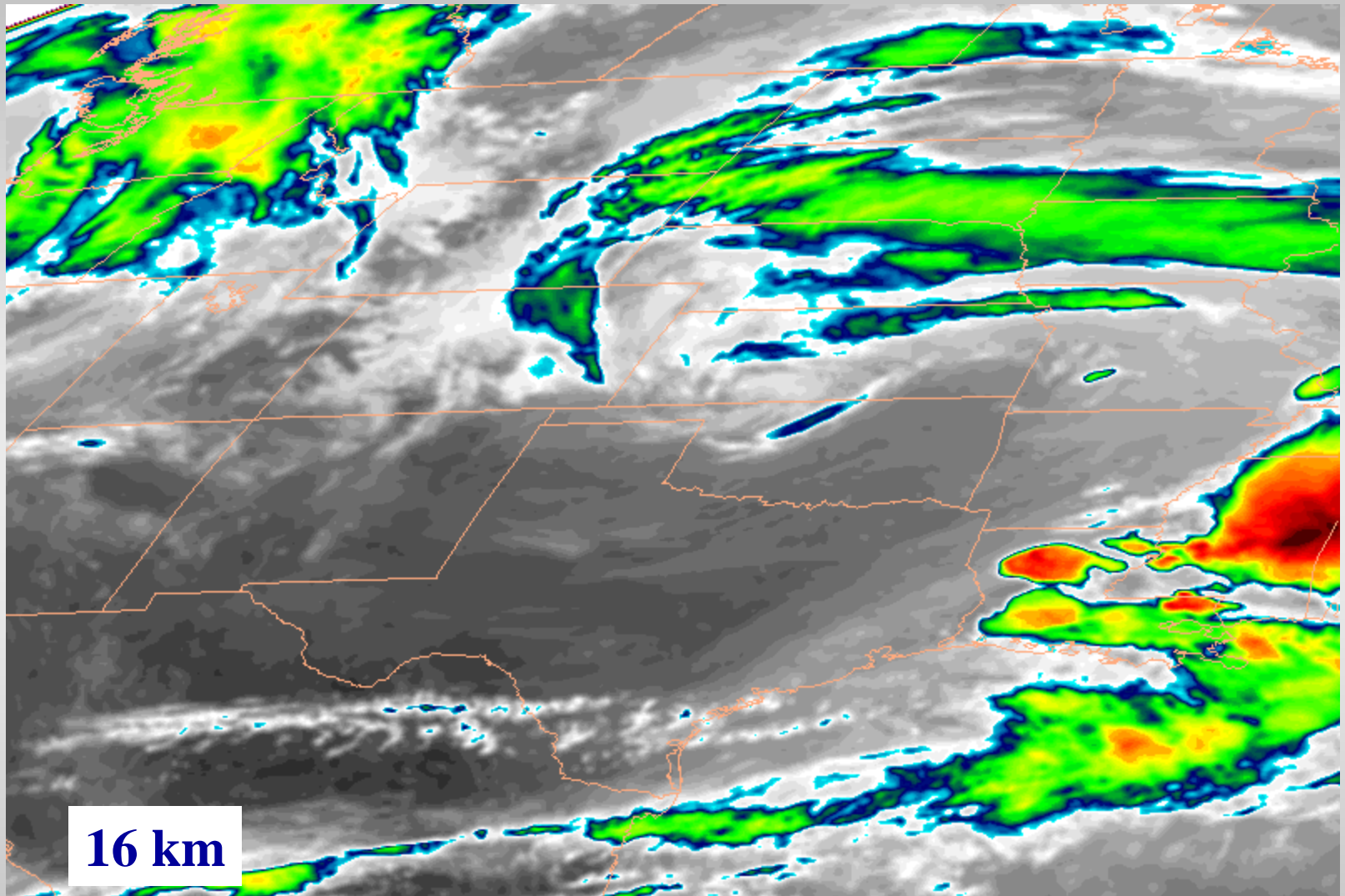
GOES-12 IMAGER IR WINDOW 24 APR 03 17:45 UTC FACTOR=16 APROX 64KM UW/NOAA

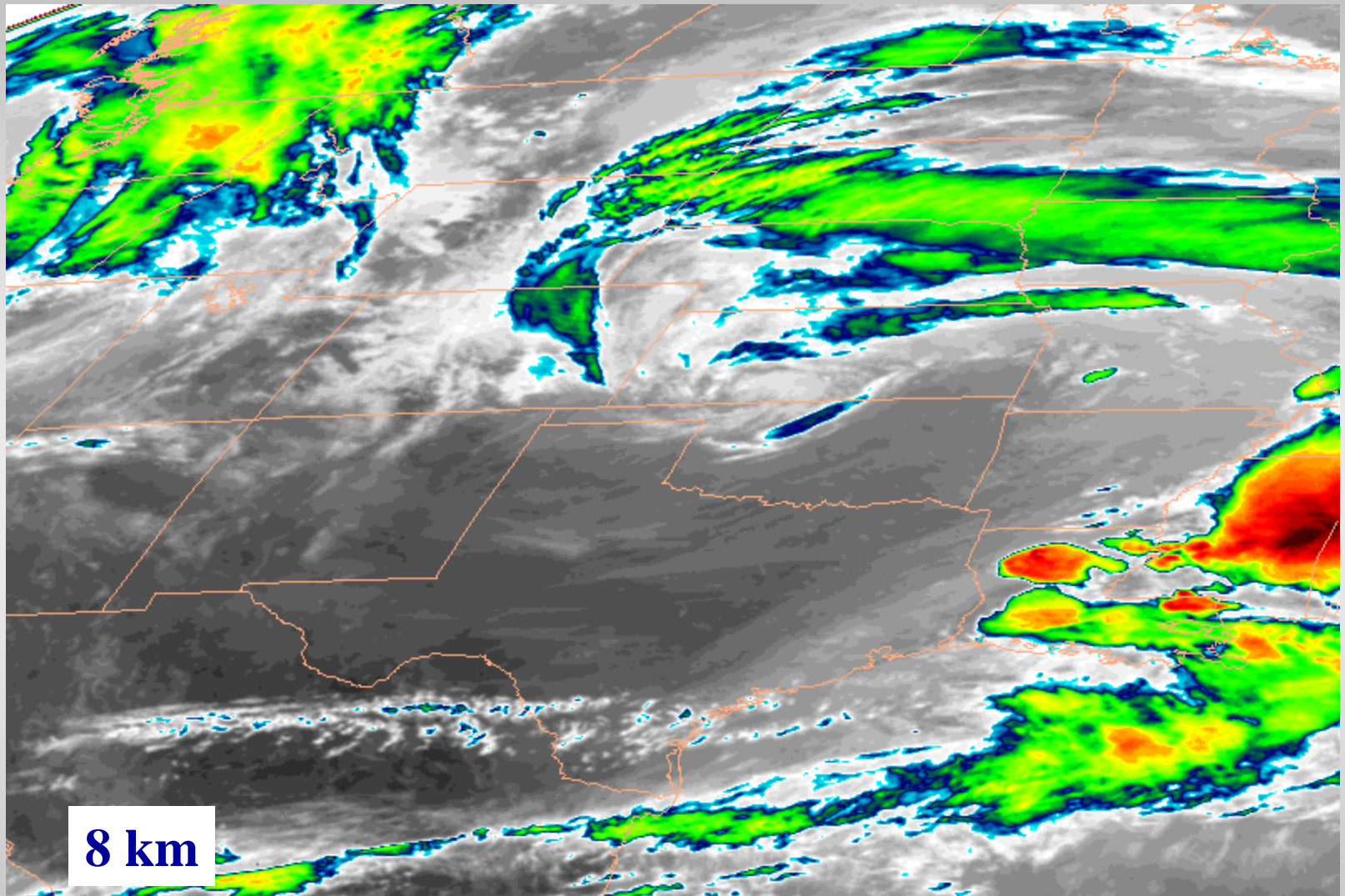

32 km

GOES-12 IMAGER IR WINDOW 24 APR 03 17:45 UTC FACTOR=8 APROX 32KM UW/NOAA

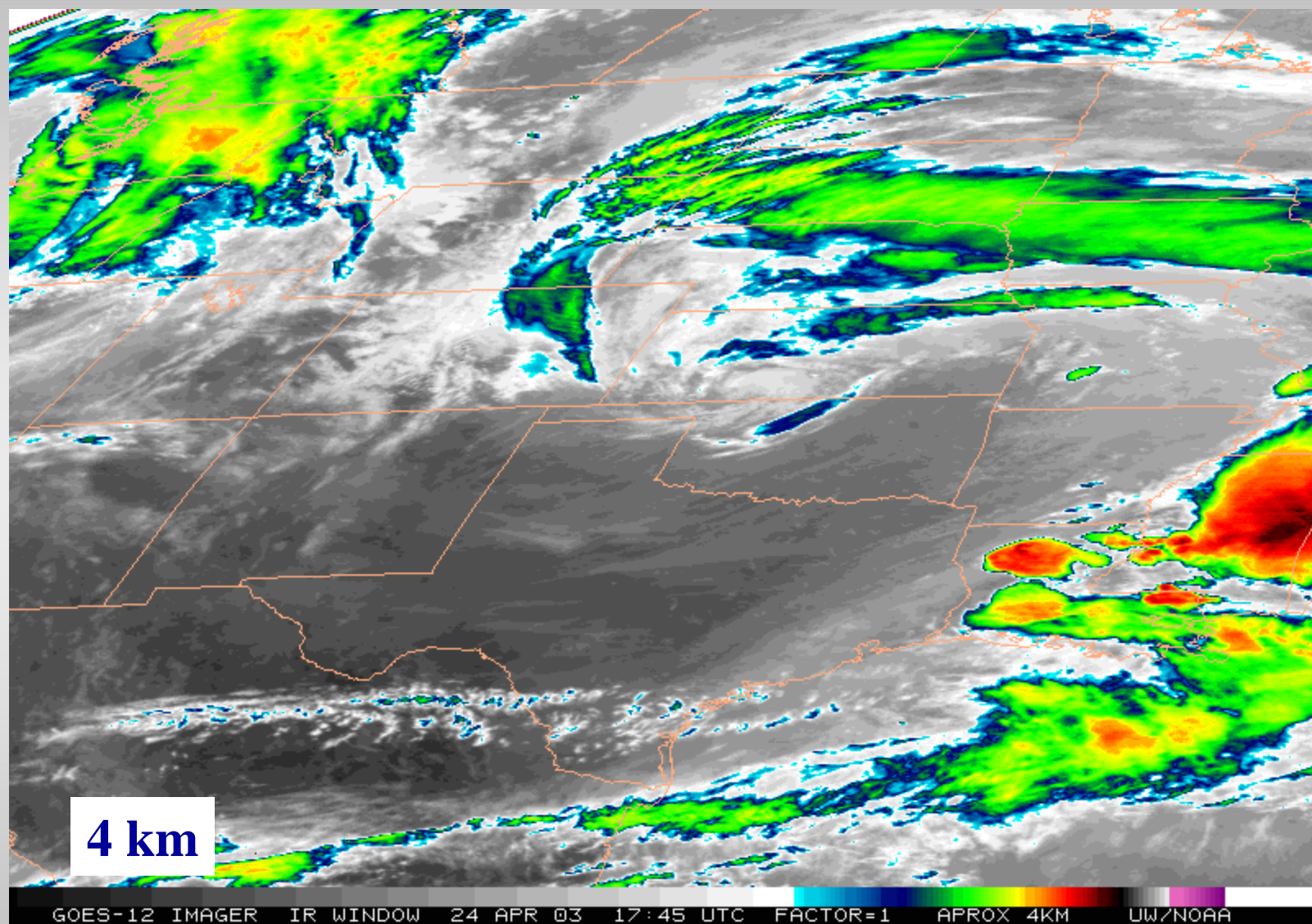
GOES-12 IMAGER IR WINDOW 24 APR 03 17:45 UTC FACTOR=4 APROX 16KM UW/NOAA

GOES-12 IMAGER IR WINDOW 24 APR 03 17:45 UTC FACTOR=2 APROX 8KM UW/NOAA

....aby naše chyba byla co nejmenší!

Každé zlepšení vyžaduje 10x výkonější počítač tj. celkem 10,000,000x!

2. Provést řadu simulací s nepatrně odlišnými vstupními podmínkami - *Ensemble simulace*

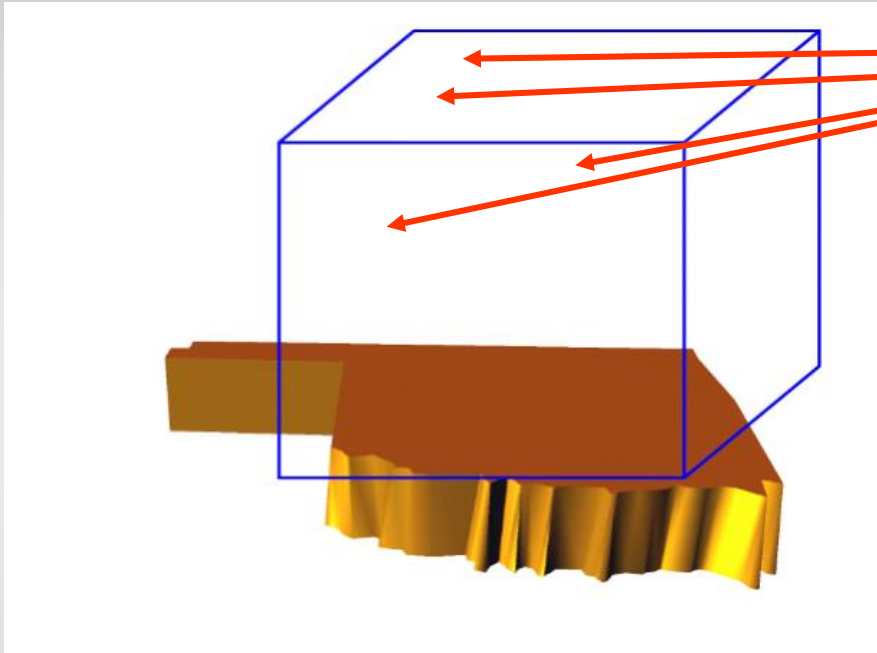
- důležité zejména u prognózy extrémních jevů

Proč?

...protože ani v případě detailní pozorovací sítě:

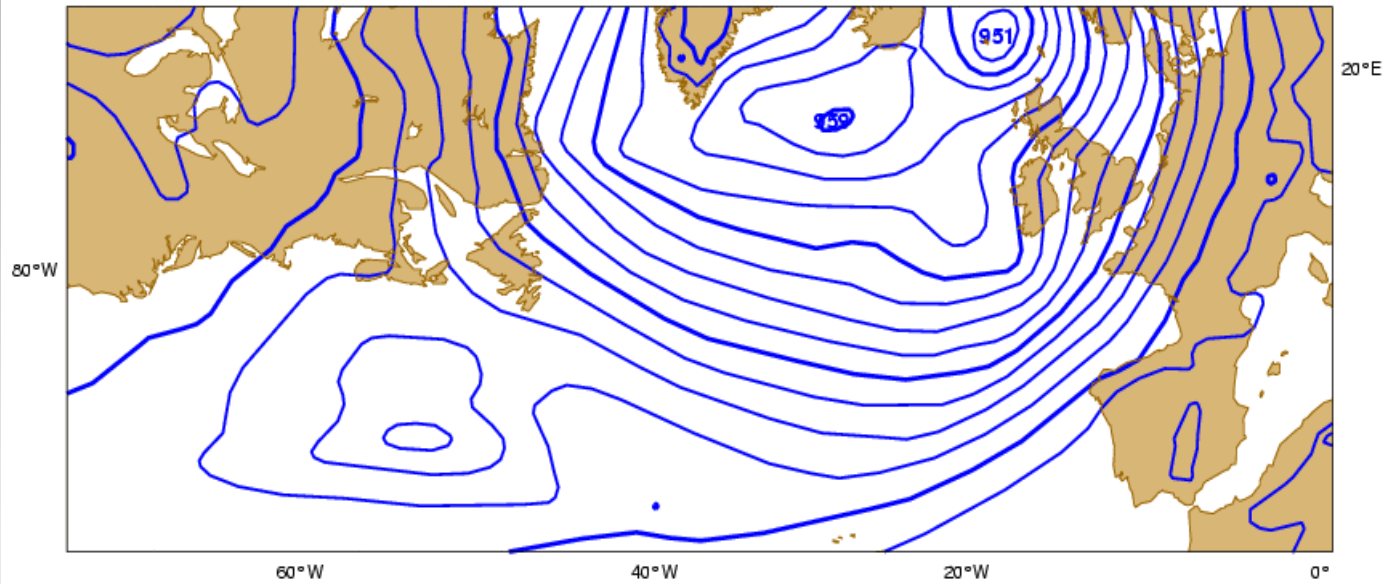
- Neznáme počáteční stav atmosféry dostatečně přesně.
- Malé chyby v měření se mohou projevit velkými chybami v předpovědi (chaos)
- Proto spíše než jeden běh modelu s jednou sadou vstupních dat volíme **několik** stejně pravděpodobných scénářů s mírně pozměněnými daty - tím zohledňujeme chybu měření počátečních podmínek.
- Tj. "ensemble forecasting"

Lothar: 08Z, 26 Dec. 1999

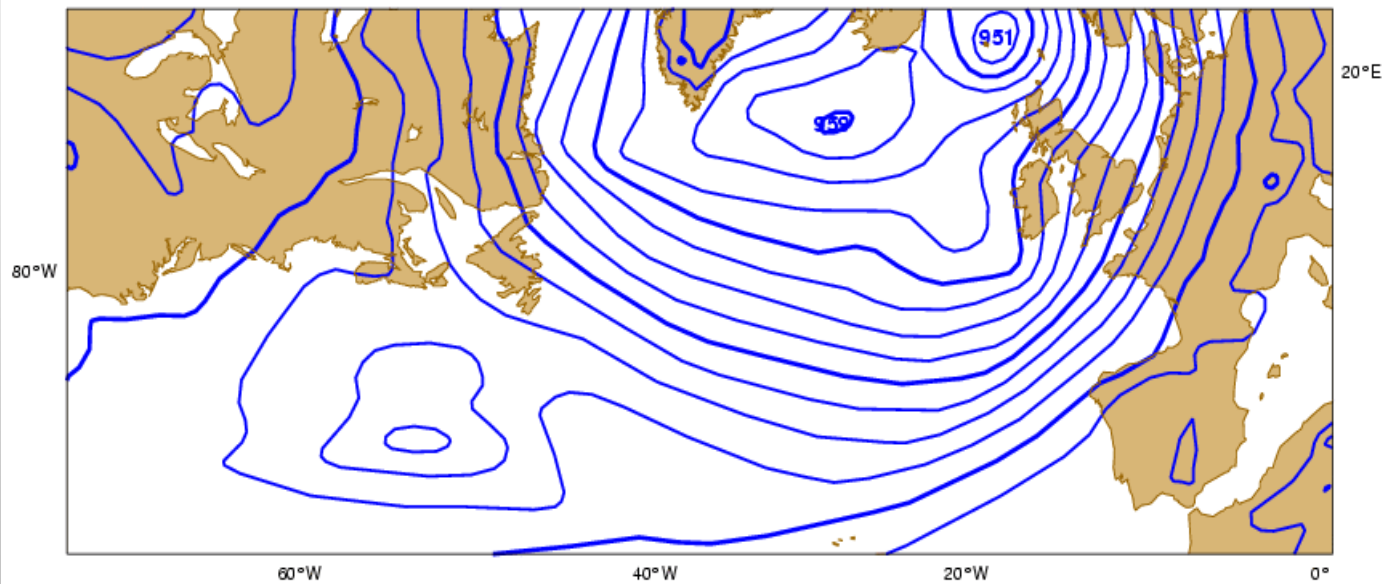
Lothar +Martin

- 100 obětí
- 400 miliónů vyvrácených stromů
- 3.5 uživatelů rozvodné sítě bez elektřiny po 20 dní
- 3 milióny lidí bez vody

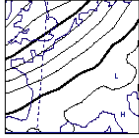
forecast 24 December 1999, 12UTC +0 h - mem no. 13 of 17

forecast 24 December 1999, 12UTC +0 h - mem no. 14 of 17

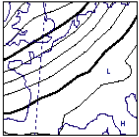

Analysis

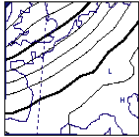

Ensemble počátečních podmínek 24.12 1999

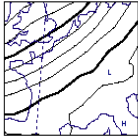
Analysis 1

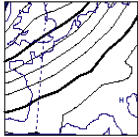
Analysis 2

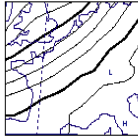
Analysis 3

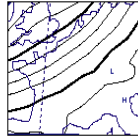
Analysis 4

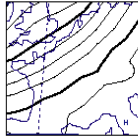
Analysis 5

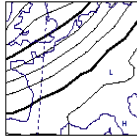
Analysis 6

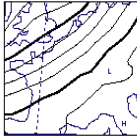
Analysis 7

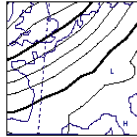
Analysis 8

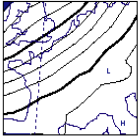
Analysis 9

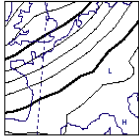
Analysis 10

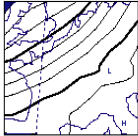
Analysis 11

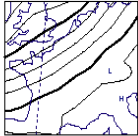
Analysis 12

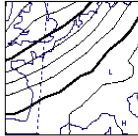
Analysis 13

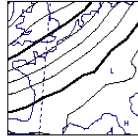
Analysis 14

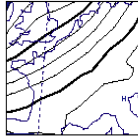
Analysis 15

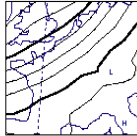
Analysis 16

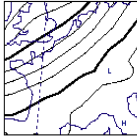
Analysis 17

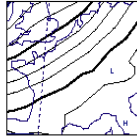
Analysis 18

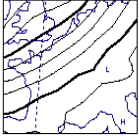
Analysis 19

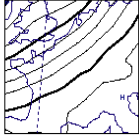
Analysis 20

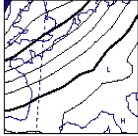
Analysis 21

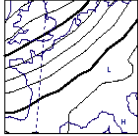
Analysis 22

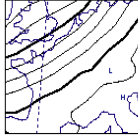
Analysis 23

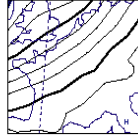
Analysis 24

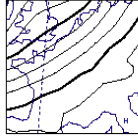
Analysis 25

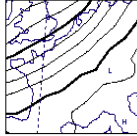
Analysis 26

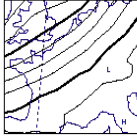
Analysis 27

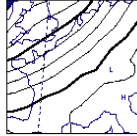
Analysis 28

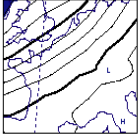
Analysis 29

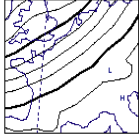
Analysis 30

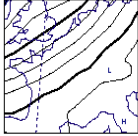
Analysis 31

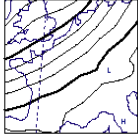
Analysis 32

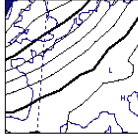
Analysis 33

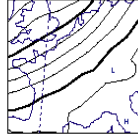
Analysis 34

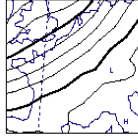
Analysis 35

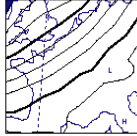
Analysis 36

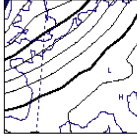
Analysis 37

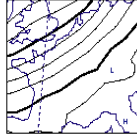
Analysis 38

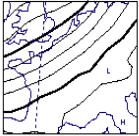
Analysis 39

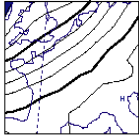
Analysis 40

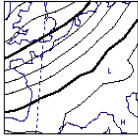
Analysis 41

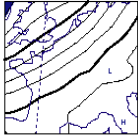
Analysis 42

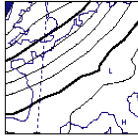
Analysis 43

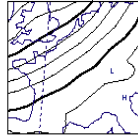
Analysis 44

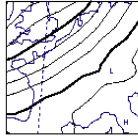
Analysis 45

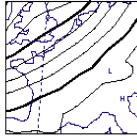
Analysis 46

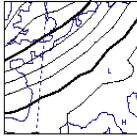
Analysis 47

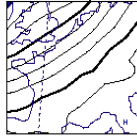
Analysis 48

Analysis 49

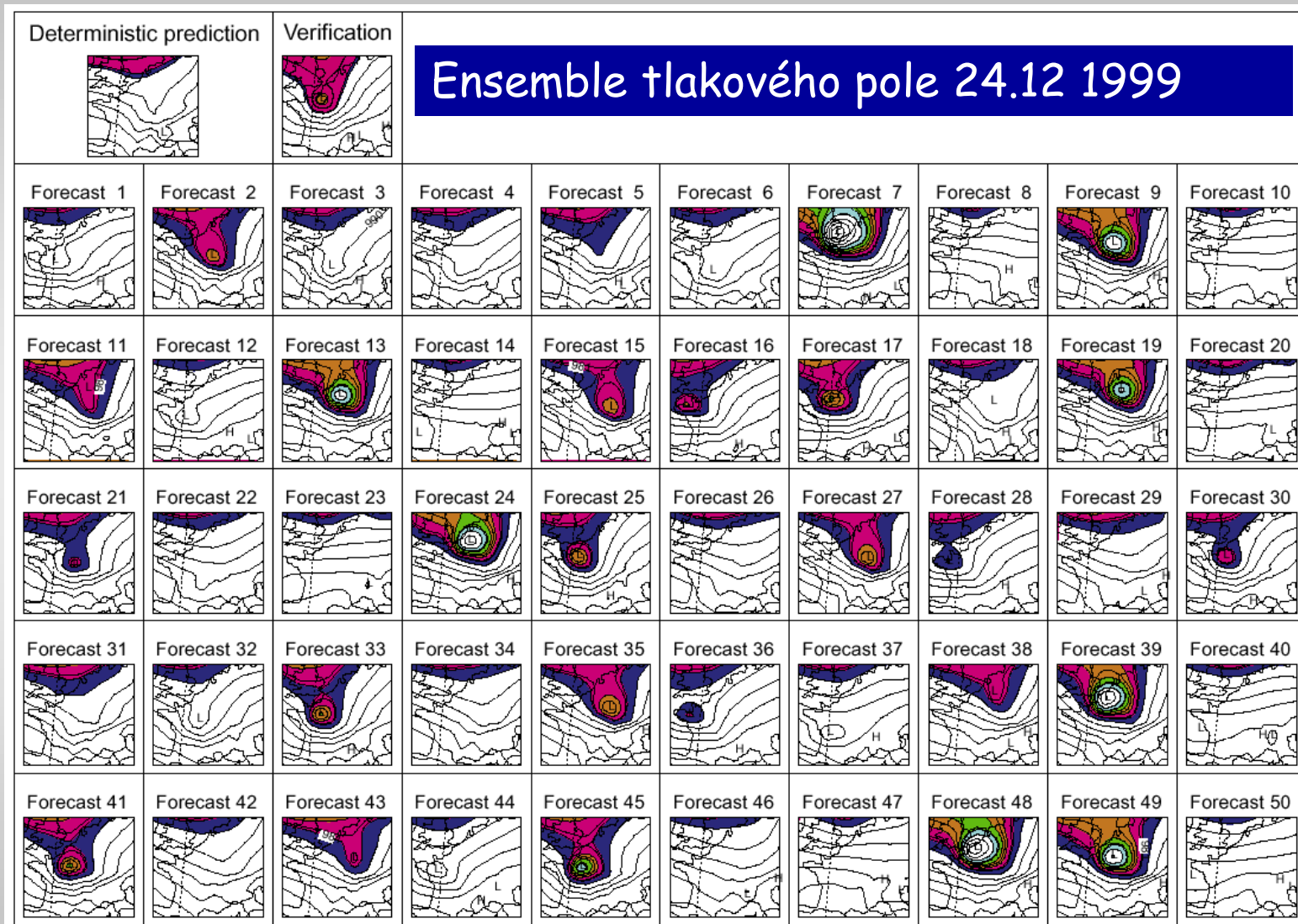

Analysis 50

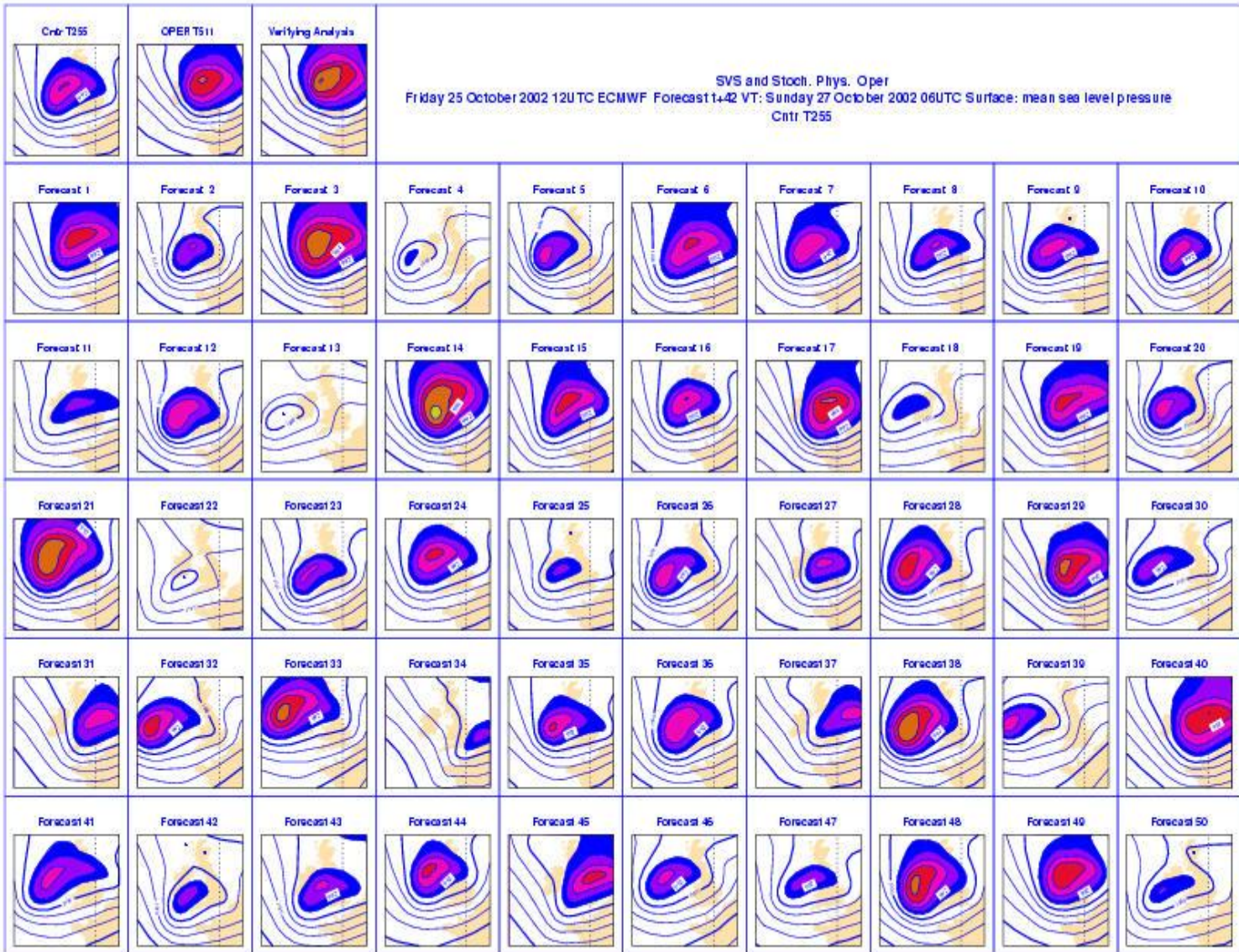

Lothar (T+42 hodin)

Numerická předpověď počasí v ČR

Regionální numerický model ALADIN

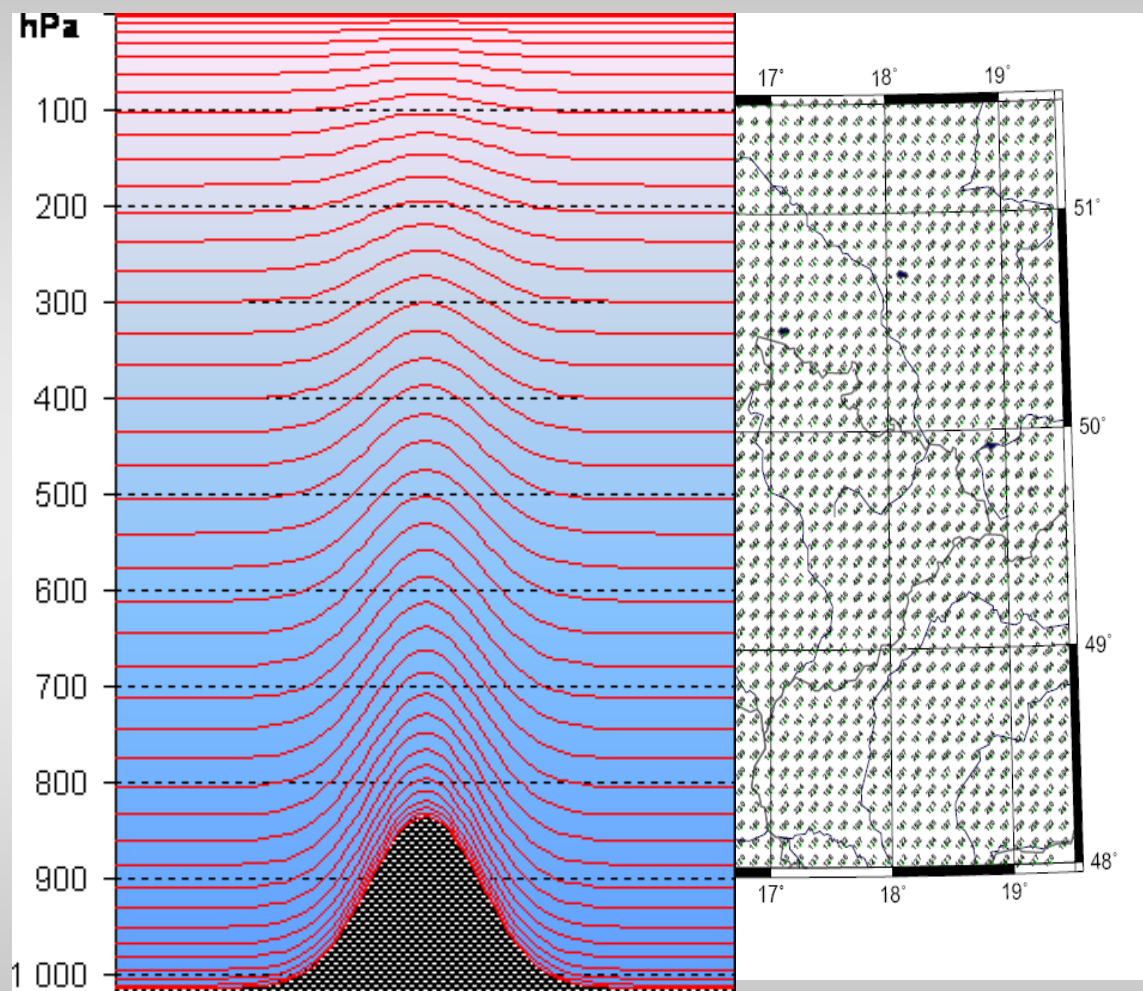
320×288 uzlových bodů

43 hladin

délka časového kroku 360 s
produkční předpověď 4x denně

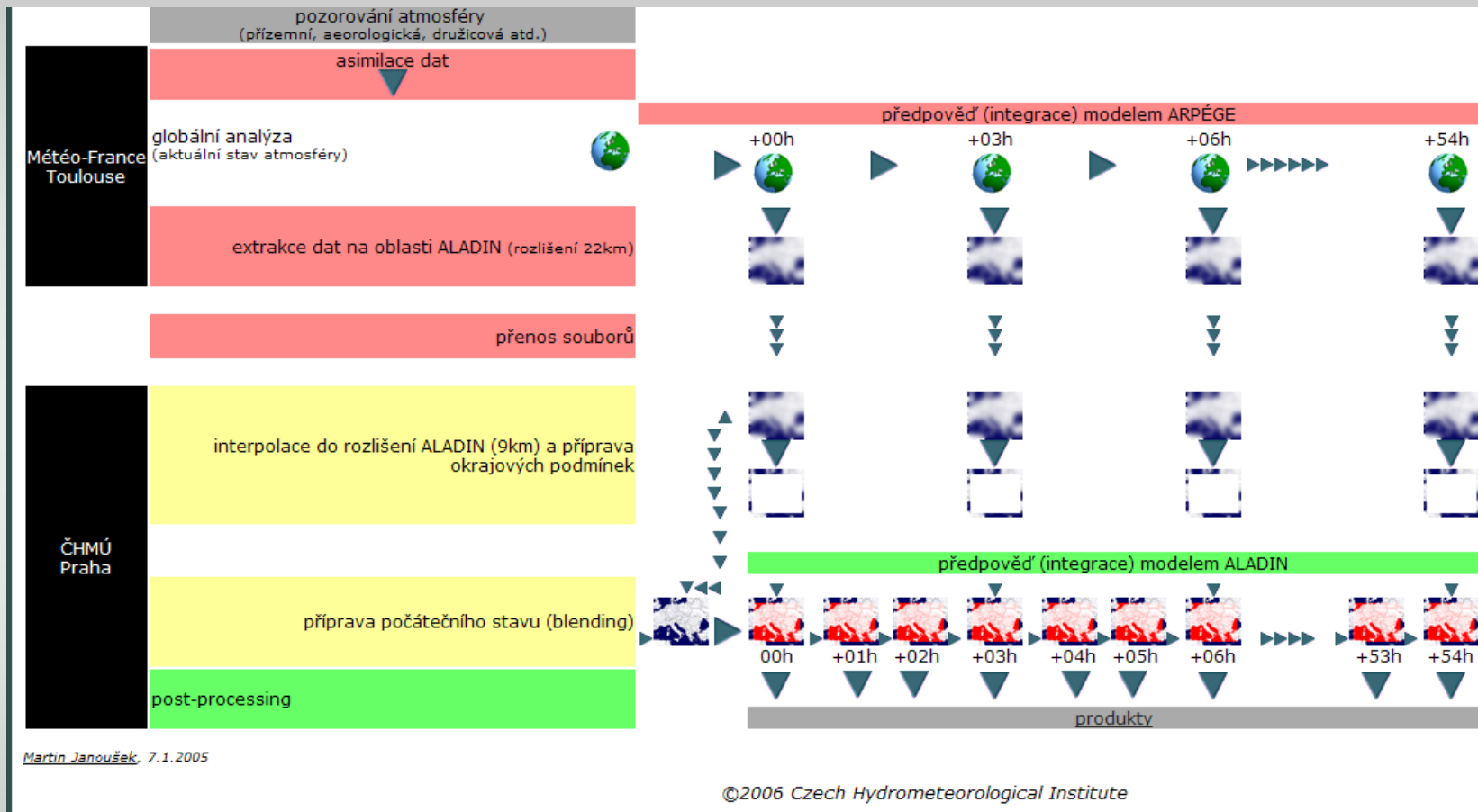
délka předpovědi 54 h

boční okrajové podmínky z
ARPEGE s periodou 3 h

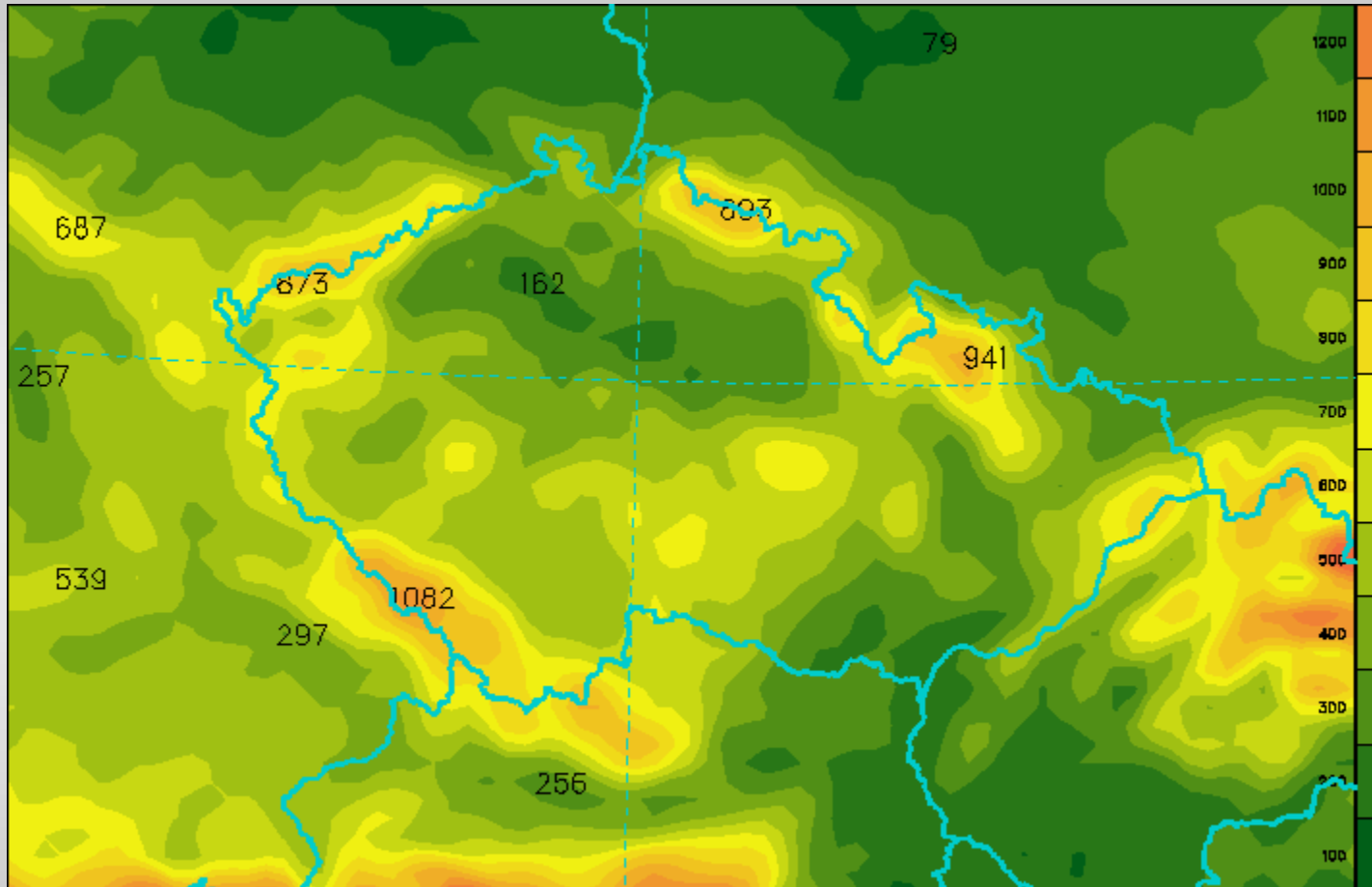

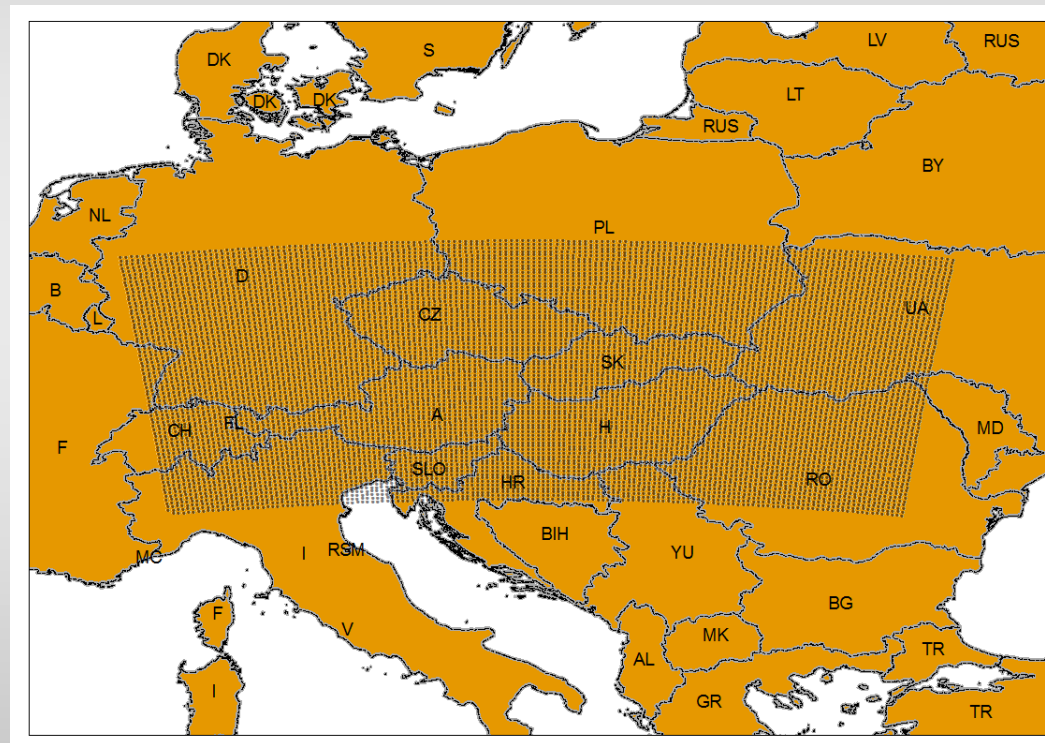
Regionální numerický model ALADIN

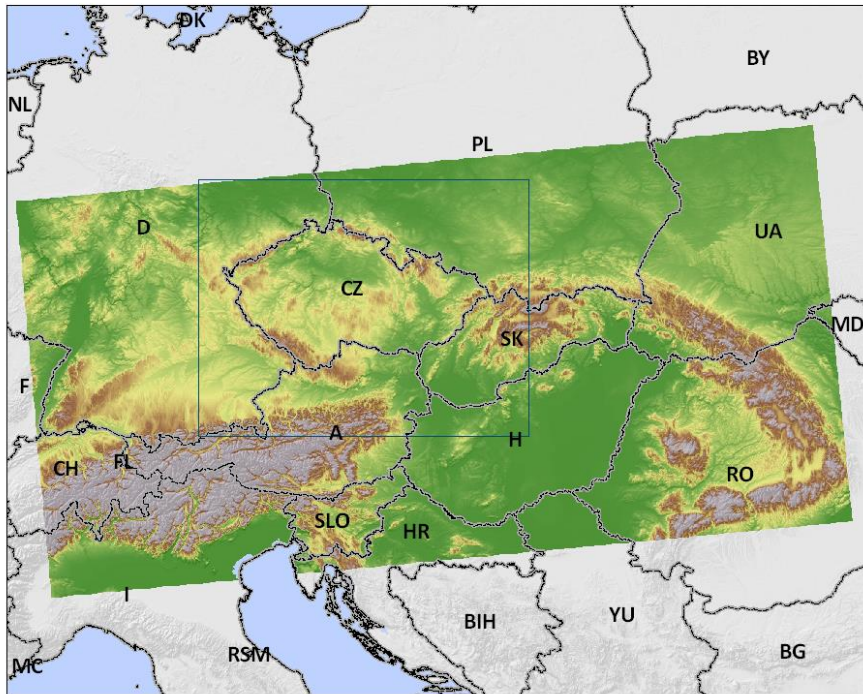
ALADIN - digitální model terénu

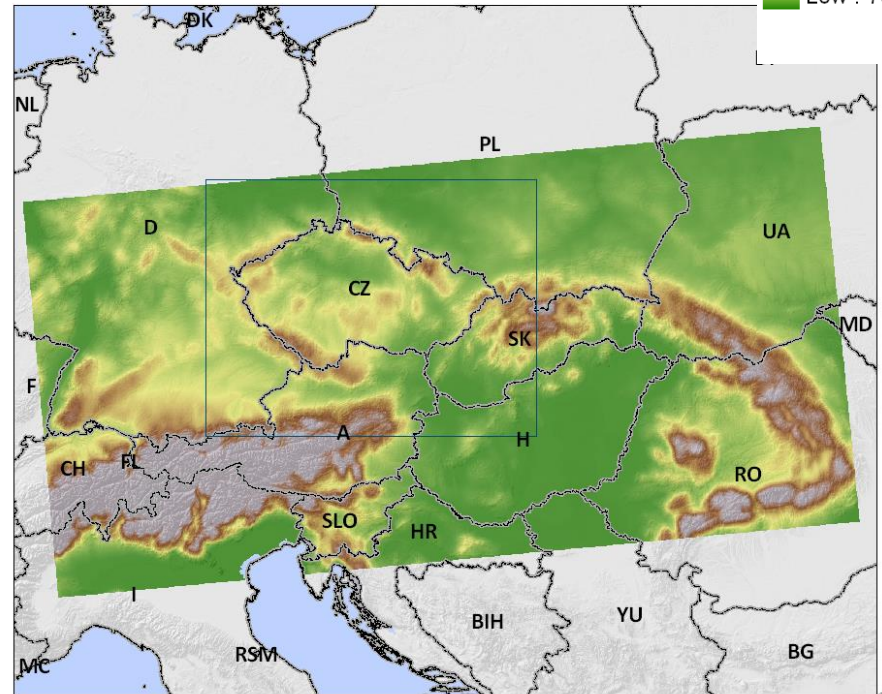
ALADIN domain

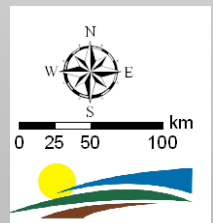
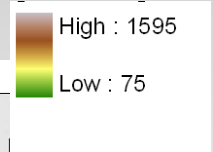
ALADIN DOMAIN – Altitude DEM

Institute of Agrosyst

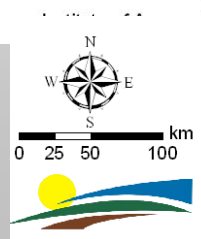
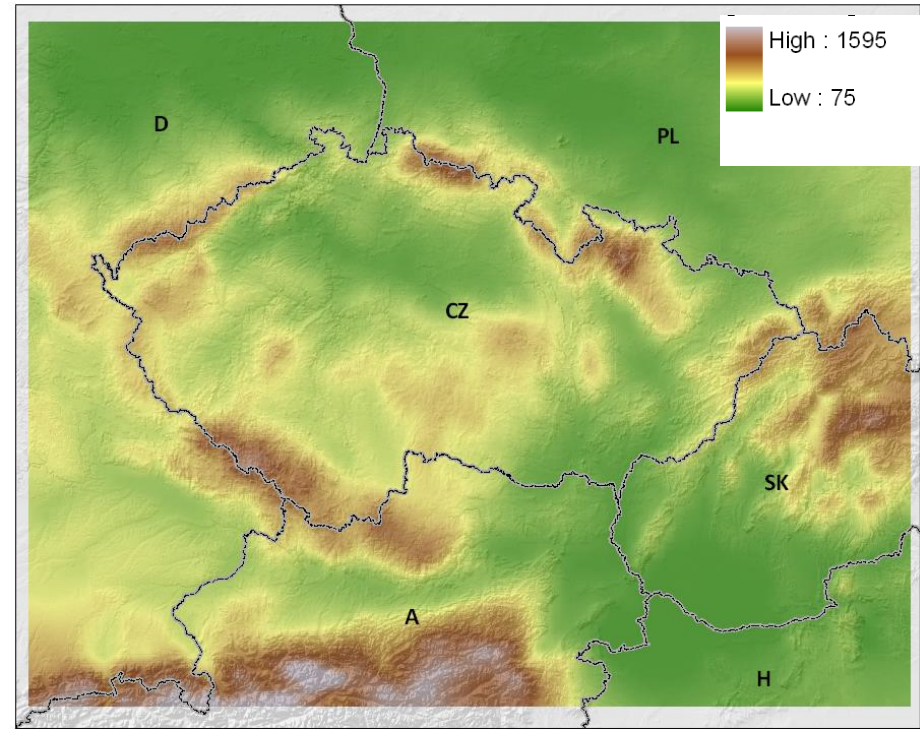
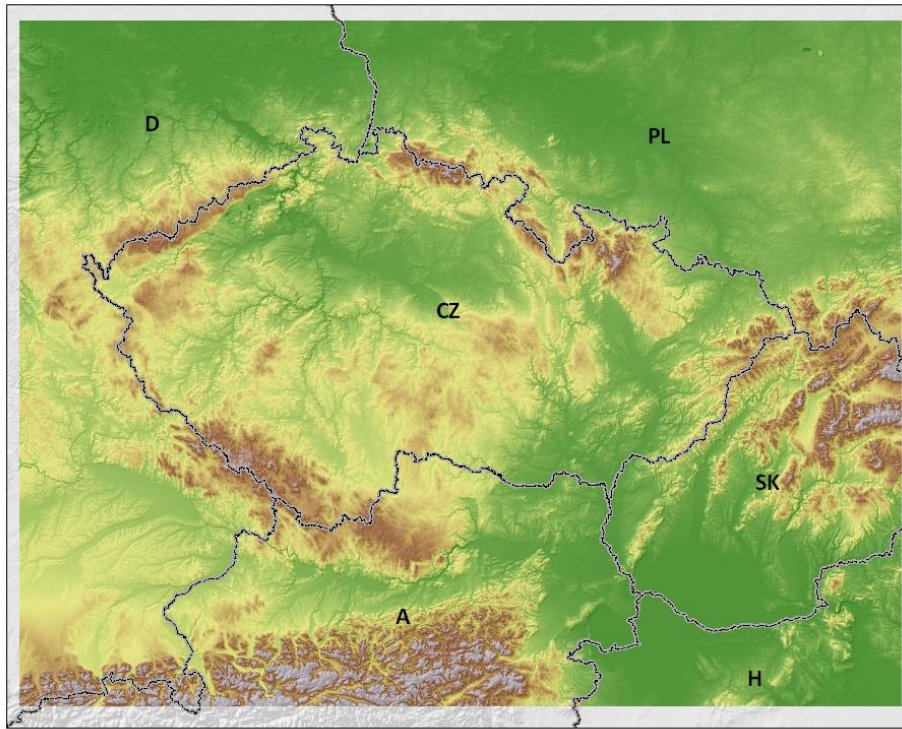

Institute of Agrosyst

STUDY DOMAIN – Altitude DEM – 2555 grids

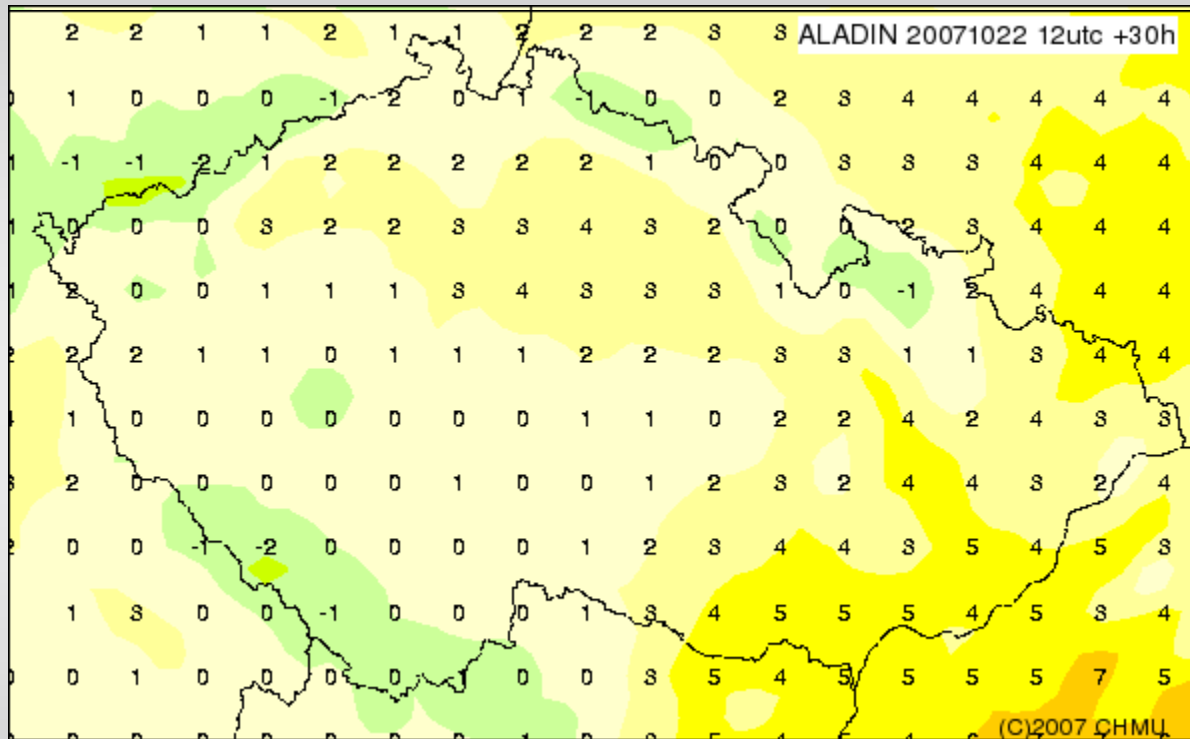
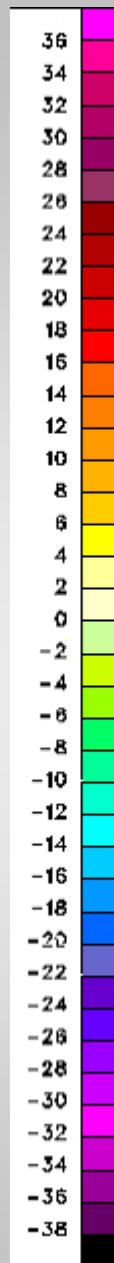

ALADIN - výpočetní technika

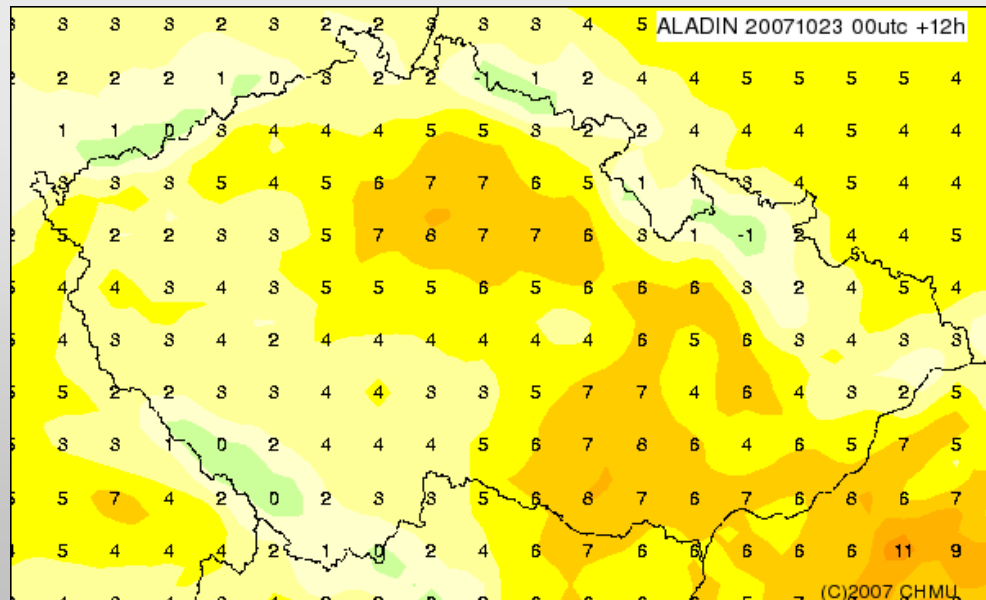
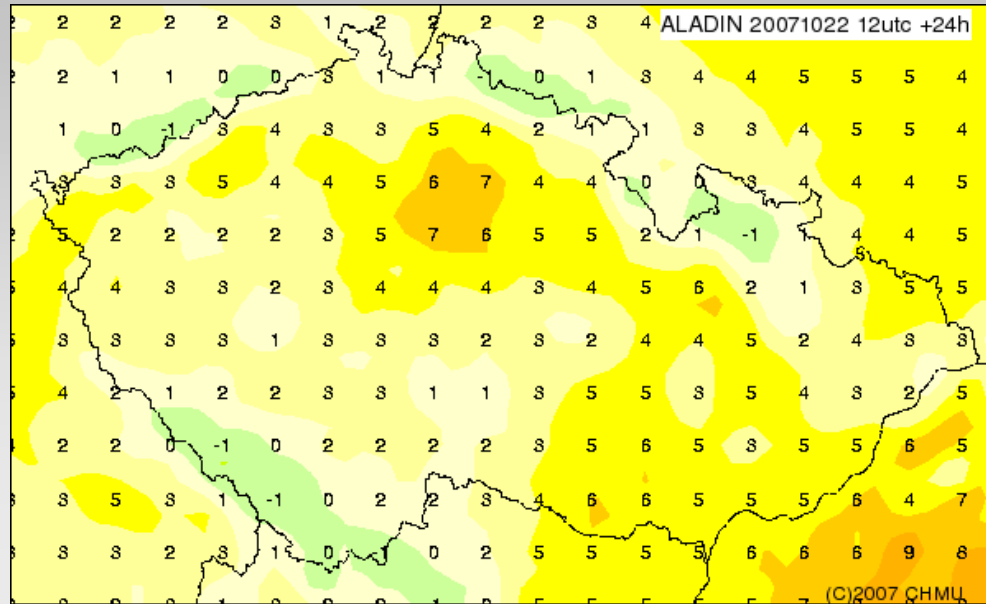
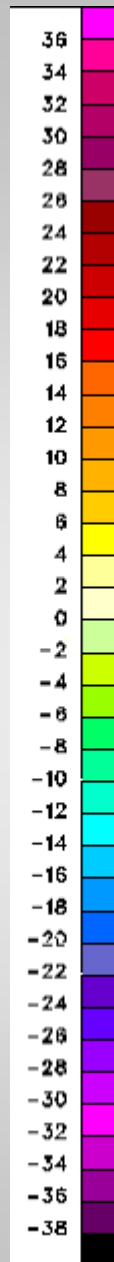
- server NEC - 8 procesorů cca 8 miliard operací /s

Jak předpověděl Aladin včera - dnešní teplotu?

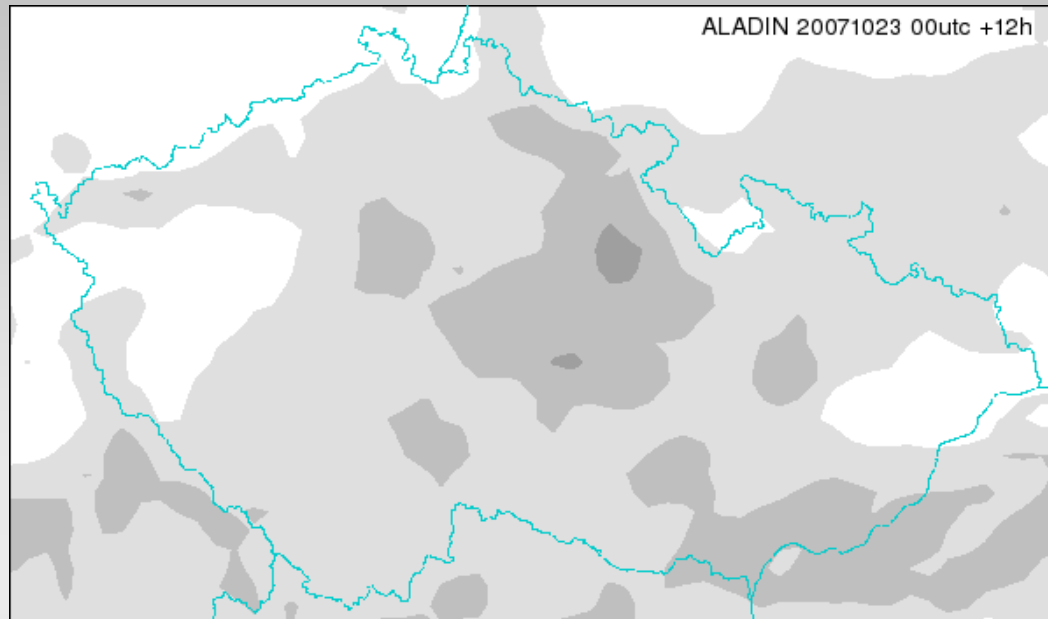

Jak předpověděl Aladin včera - dnešní teplotu?

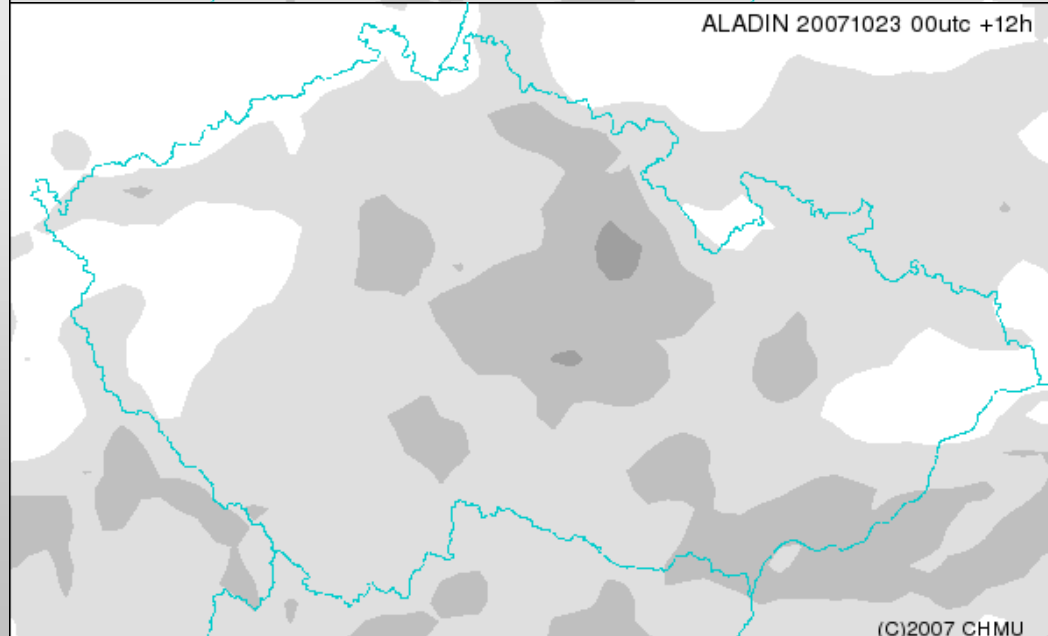

Jak předpověděl Aladin včera - dnešní oblačnost?

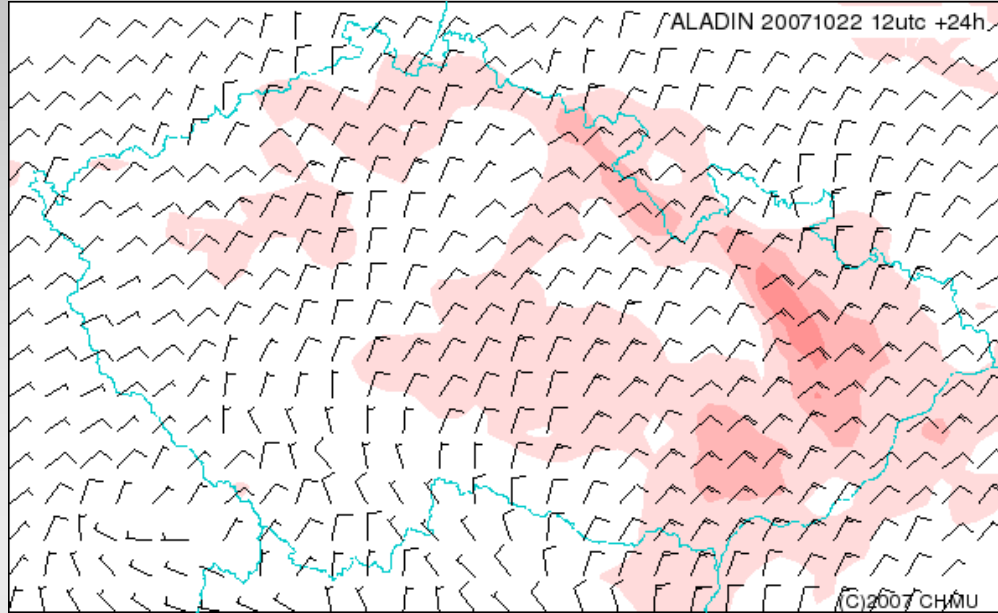

22.3. 12:00

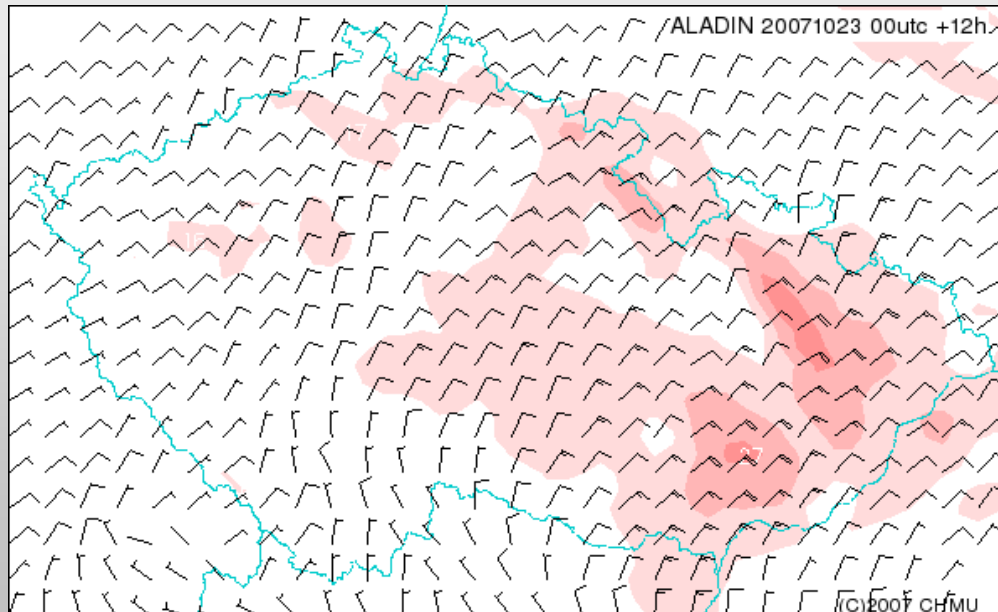

23.3. 12:00

Jak předpověděl Aladin včera - dnešní vítr?

22.3. 12:00

23.3. 12:00

Důvěřuj ale prověřuj

<http://www.chmi.cz/meteo/opss/pocasi/>

<http://www.chmi.cz/meteo/rad/index.html>

Díky za pozornost....

